

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота

магістра

**на тему СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У
ДЕТЕКТИВНИХ ТВОРАХ ДЖ. С. ФЛЕТЧЕРА**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358 – а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Лемешко Анастасія Миколаївна

Керівник: к.ф.н., доц. Голуб Ю. І.

Рецензент: к.ф.н., доц. Лужаниця О. І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ЛЕМЕШКО АНАСТАСІЇ МИКОЛАЇВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Специфіка використання фразеологізмів у детективних творах Дж. С. Флетчера»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Голуб Юлія Іванівна, к.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, , науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 9 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): основні положення теорії фразеології (О. І. Смирницький, Л. Скрипник, О. В. Кунін, В. В. Виноградов), жанрово-стильові особливості детективних творів (В. П. Жуков, І. Р. Гальперін, О. К. Луконіна), романи Дж. С. Флетчера («The Middle Temple Murder», «The Orange-Yellow Diamond»).

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) систематизувати підходи до визначення фразеологізмів та узагальнити їх основні ознаки; 2) розглянути класифікації фразеологізмів; 3) виявити специфіку функціонального навантаження фразеологічних одиниць; 4) дослідити можливі трансформації фразеологізмів у художніх текстах; 5) проаналізувати фразеологізми з романів Дж. С. Флетчера з зазначенням їх типологічних характеристик та експресивно-емоційних властивостей.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Голуб Ю. І., к.ф.н., доц.	22.04.2019	22.04.2019
Розділ 1	Голуб Ю. І., к.ф.н., доц.	10.06.2019	10.06.2019
Розділ 2	Голуб Ю. І., к.ф.н., доц.	20.08.2019	20.08.2019
Висновки	Голуб Ю. І., к.ф.н., доц.	28.11.2019	28.11.2019

6. Дата видачі завдання 22.04.2019

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	травень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	січень 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

А. М. Лемешко

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Ю. І. Голуб

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

М. В. Залужна

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 61 стор., 74 джерела.

Об'єкт дослідження: англомовні фразеологізми.

Мета роботи: загальна характеристика фразеології романів Дж. С. Флетчера, визначення їх лінгвопрагматичних особливостей.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії фразеології, розроблені в лінгвістиці (О. І. Смирницький, Л. Скрипник, О. В. Кунін, В. В. Виноградов, Ш. Баллі, Р. Н. Попов, Л. Блумфілд та ін.)

Отримані результати: У проаналізованих творах були виявлені фразеологічні одиниці різних типів – фразеологічні єдності, зрощення та сполучення; сполучення повнозначного і службового слова, словосполучення, що складаються із двох повнозначних слів та словосполучення, що складаються із трьох і більше слів та мають структуру речення. Фразеологізми, використані в мовленні героїв твору, допомагають увиразнити характеристику персонажів; роблять мову тексту більш різноманітною, експресивною, цікавою та наповнюють її палітрою почуттів. Найчастіше письменник використовує фразеологізми під час діалогів, для опису зовнішності, рис характеру або внутрішніх переживань героїв твору.

Аналіз авторських трансформацій стійких словосполучень продемонстрував той факт, що найбільш вживаною є їх структурно-семантична модифікація. Вона майже не впливає на загальне сприймання фразеологізму читачем, але вносить нові відтінки значення та розставляє необхідні акценти, розширюючи функції звичних фразеологічних одиниць.

Ключові слова: *фразеологізм, класифікація фразеологічних одиниць, детективний роман, авторські трансформації, стилістичне розширення.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	6
1.1 Фразеологізм, як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	6
1.1.1 Поняття про фразеологізм, його специфічні ознаки та функції.....	6
1.1.2 Проблема класифікації фразеологізмів.....	9
1.1.3 Стилiстичне розшарування фразеологізмів.....	12
1.2. Походження та джерела виникнення фразеологізмів в англійській мові.....	16
1.2.1 Власне англійські фразеологізми.....	17
1.2.2 Фразеологічні одиниці, запозичені з різних мов	18
1.2.3 Джерела виникнення фразеологізмів	20
1.3 Авторські трансформації фразеологічних одиниць у художніх творах.....	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ВИКОРИСТАНИХ У РОМАНАХ ДЖОЗЕФА СМІТА ФЛЕТЧЕРА.....	29
2.1 Джозеф Сміт Флетчер: відомості про автора та особливості його літературних творів	29
2.2 Класифікація проаналізованих фразеологічних одиниць	31
2.2.1 Семантична класифікація.....	31
2.2.2 Граматична та структурна класифікації.....	33
2.3 Стилiстичне розшарування та джерела виникнення фразеологічних одиниць.....	39
2.4 Функціонування фразеологізмів у проаналізованих творах.....	45
2.5 Авторські трансформації фразеологічних одиниць.....	50
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

Фразеологія належить до тих складових будь-якої мови, зокрема й англійської, що привертають особливу увагу науковців, оскільки фразеологічний склад мови – це невичерпне джерело народної мудрості, у якому зберігається історія і багатовіковий досвід народу, його традиції, моральні цінності та релігійні погляди. На основі фразеологічного матеріалу проводяться численні як лінгвістичні, так і лінгвокультурологічні дослідження.

Детальним вивченням фразеологічної проблематики займалися О. І. Смирницький, Л. Скрипник, О. В. Кунін, В. В. Виноградов, О. К. Луконіна, О. С. Ахманова, Л. О. Чиненова, Ш. Баллі, В. П. Жуков, Р. Н. Попов. Специфіка функціонування стійких словосполучень у художніх творах та особливості індивідуально-авторських модифікацій фразеологічних одиниць висловлюються у роботах таких дослідників, як М. В. Нікітін, Г. Б. Антрушина, І. Р. Гальперін, Л. Блумфілд, В. М. Телія. Роботи вищезазначених авторів утворили теоретичну базу дослідження.

Англійськомовні фразеологізми опрацьовані і лексикографічно. Наприклад, у таких словниках, як “Longman Idioms and Phrasal Verb Dictionary”, “Oxford Dictionary of English Idioms”, “Cambridge Idioms and Phrasal Verb Dictionary”, “Dictionary of Idioms and their Origins”, “Book of Idioms from A to Z”, “Cambridge International Dictionary of Idioms”.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що фразеологічний фонд є відкритою динамічною системою, яка постійно поповнюється та змінюється. Фразеологічні одиниці широко використовуються у художніх текстах, посилюючи їх емоційно-експресивний потенціал. Отже, звернення до фразеології художніх творів є одним із перспективних напрямів філологічних досліджень.

Наукова новизна дослідження полягає у застосуванні комплексного

підходу при вивченні фразеології детективних романів Дж. С. Флетчера. Співставлення семантики та функціонального навантаження загальномовних та індивідуально-авторських фразеологізмів дозволило виявити роль фразеологічних засобів у реалізації творчого задуму автора.

Об'єктом дослідження є англійськомовні фразеологізми.

Предмет дослідження – типологічні характеристики, індивідуально-авторські перетворення та функціональне навантаження фразеологізмів, використаних у проаналізованих романах.

Метою дослідження є загальна характеристика фразеології романів Дж. С. Флетчера, визначення їх лінгвопрагматичних особливостей.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі **завдання**:

- 1) систематизувати існуючі підходи до визначення фразеологізмів та узагальнити їх основні ознаки;
- 2) розглянути класифікації фразеологізмів, засновані на різних критеріях;
- 3) виявити специфіку функціонального навантаження фразеологічних одиниць;
- 4) дослідити можливі трансформації фразеологічних одиниць у художніх текстах;
- 5) проаналізувати фразеологізми, вибрані з романів Дж. С. Флетчера, з точки зору їх типологічних характеристик та експресивно-стилістичних властивостей.

Матеріалом дослідження стали фразеологізми, відібрані із художніх творів детективного жанру Джозефа Сміта Флетчера «The Orange-Yellow Diamond», «The Middle Temple Murder».

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: методу критичного читання, описового і зіставного методів, методу аналізу словникових дефініцій, та контекстуально-інтерпретаційного методу, елементів кількісного аналізу.

Практична значущість дослідження полягає у можливості

використання його результатів під час проведення семінарських занять з лексикології, стилістики та на практичних заняттях з англійської мови в процесі інтерпретації художніх творів.

Апробація результатів дослідження. Робота пройшла апробацію на XII Міжвищівській студентській науково-практичній конференції «Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*», Запоріжжя (6 грудня 2019). Основні результати дослідження висвітлено у поданій до друку публікації.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі було подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі розглядаються існуючі підходи до вивчення фразеологізмів, особлива увага приділяється визначенню поняття «фразеологізм», розглянуто проблему класифікації та функціонування фразеологізмів у текстах різних стилів та жанрів.

Другий розділ містить результати аналізу фразеологічних одиниць, використаних у детективних творах Джозефа Сміта Флетчера.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок – 61, кількість використаних джерел – 74.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Фразеологізм, як об'єкт лінгвістичного дослідження

1.1.1 Поняття про фразеологізм, його специфічні ознаки та функції. Фразеологія (від гр. *phrasis* «вираз» і *logos* «наука») – 1) сукупність фразеологізмів даної мови; 2) розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови [Бельчик 1988, с. 115]. До складу фразеології входять ідіоми, образні порівняння, крилаті вислови, прислів'я, приказки, стійкі формули, звороти науково-термінологічного характеру, афоризми, сталі вислови з виробничо-технічної сфери та ін. Предметом фразеології як науки є дослідження природи фразеологізмів і їх ознак, а також виявлення закономірностей використання їх у мовленні [Чиненова 2007, с. 98].

Становлення фразеології як науки відбулося завдяки дослідженням видатних мовознавців, а саме: Ф. Буслаєва, О. Шахматова, Л. Щерби, В. Жукова, М. Шанського та багатьох інших. Завдяки спостереженню та аналізу певних граматичних та семантичних особливостей стійких словосполучень було виокремлено нову мовну одиницю – фразеологізм [Никитин 2007, с. 382]. Незважаючи на те, що велика кількість мовознавців цікавилась розділом фразеології, і як наслідок, багато питань були розкриті, на сьогоднішній день досі існують проблеми з формулюванням єдиного визначення поняття «фразеологізм». До того ж мовознавці продовжують працювати над виведенням різних класифікацій фразеологічних одиниць.

У лінгвістиці існують різні визначення фразеологізму. На думку В. Н. Ярцевої, «фразеологізм (фразеологічна одиниця) – загальна назва

семантично пов'язаних сполучень слів і речень, які на відміну від подібних за формою семантичних структур не відтворюються відповідно до загальних закономірностей вибору і комбінації слів при організації висловлювання, а відтворюються у мовленні у фіксованому співвідношенні семантичної структури і певного лексико-семантичного складу» [цит. за: Гируцкий 2003, с. 259]. У визначенні А. І. Альохіної йдеться про те, що «фразеологізм (фразеологічна одиниця) – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів, які не утворюються у мовленні (як подібні за формою семантичні структури – словосполучення чи речення), а відтворюються у ньому в закріпленому за ними стійкому співвідношенні змісту та певного лексико-граматичного складу» [Алехина 1979, с. 65].

Згідно із дефініцією П. О. Леканта «фразеологізм» є складною міждисциплінарною одиницею, у формі і значенні якої взаємодіють одиниці різних рівнів» [цит. за: Гальперин 1975, с. 61]. Фразеологічною одиницею, або фразеологізмом, називається стійке сполучення слів, граматично організованих за моделлю словосполучення або речення [Блумфілд 1968, с. 94]. Підсумовуючи підходи вчених до визначення цих понять, можна вивести узагальнену дефініцію терміна. Фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, що виникає у мові, як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції [Амосова 1989, с. 123].

Фразеологізми характеризуються відтворюваністю, цілісністю значення, стійкістю, непроникненістю. Для того, щоб назвати словосполучення фразеологізмом, буде достатньо навіть однієї з названих ознак. Всі вони стирають межу між фразеологізмом та окремим словом. Велику кількість фразеологізмів можна замінити одним окремим словом [Кунин 1970, с. 228]. При цьому не важливо, із кількох елементів складається фразеологізм, він виступає у ролі єдиного складеного знака: *to skate on thin ice = to risk*, *mare's nest = fable*.

Фразеологізми в тексті можуть виконувати різноманітні функції, що

залежать в основному від стилю мовлення. Номінативна функція характерна найбільшим чином для наукового та офіційно-ділового стилю; вживається для уникнення повторів. Функція увиразнення висловлюваного допомагає розкрити прихований зміст, уточнити його. Оцінна функція передає суб'єктивне (позитивне або негативне) ставлення автора до об'єктивної дійсності – схвалення, захоплення або критику, зневагу; більшість фразеологізмів виражають конкретну оцінку навіть поза текстом. Емоційно-експресивна функція характеризує психічний стан мовця, передає його ставлення до висловлюваного через емоції. Функція порівняння дає можливість влучно зіставити (протиставити) двох або більше осіб, предметів чи явищ [Блумфілд 1968, с. 174].

Функція створення гумору, іронії або сатири стає ефективним способом надання висловленому жартівливого тону, висміювання певних рис дійсності; досить часто досягається гіперболізацією характеристик осіб, предметів чи явищ. Функція створення необхідного колориту найчастіше необхідна під час описання події, яка характеризується певними історичними й соціальними особливостями. Функція передачі зовнішніх та внутрішніх якостей необхідна для найбільш точної та виразної характеристики осіб, предметів, явищ. Функція відтворення внутрішнього стану найбільш промовисто передає думки, почуття й переживання людей, про яких ідеться в тексті. Функція мовної характеристики дозволяє відтворити особливості мовлення певних осіб. Функція створення градації допомагає увиразнити конкретну деталь, надати їй яскравих рис [Антрушина 1999, с. 154].

Заголовна функція дає можливість виокремити певний заголовок серед усіх інших за допомогою афористичності, образності та експресії. Функція нагнітання ознак зазвичай досягається завдяки використанню гіпербол і порівнянь, повторенню синонімічних одиниць. Функція лаконізації мовлення дозволяє «ущільнити» розлоге описання, вдало скоротити його, не зруйнувавши основної думки. Евфемістична функція допомагає замінити грубий, із неприємним емоційним забарвленням вираз. Асоціативна функція

викликає у читача певну асоціацію, згадку про щось [Загоруйко 2005, с. 112].

Звісно, це лише основні стилістичні функції, які є найбільш поширеними, актуальними і зустрічаються у творах різних жанрів найчастіше. У фразеологічних одиниць існує ще безліч додаткових ролей у текстах будь-якого жанру, у залежності від мовної ситуації, аудиторії читачів. Але навіть на прикладі вищезазначених функцій можна відзначити, що функціонування фразеологізмів є досить різноманітним, а один і той самий стійкий вираз може виконувати різні функції у певному контексті.

Отже, проаналізувавши різні підходи науковців до дефініції поняття «фразеологізм», характерні риси фразеологічних одиниць та різноманіття їх функцій можна дійти висновку, що тема вивчення фразеологізму як мовного явища є достатньо глибокою для подальшого дослідження. Звісно, більшість фразеологічних одиниць можна замінити одним або декількома звичайними словами. Але у такому випадку втрачається емоційна забарвленість мовлення, його яскравість та неповторність.

1.1.2 Проблема класифікації фразеологізмів. Так само, як і з дефініцією терміна «фразеологізм», над питанням класифікації фразеологічних одиниць працювала велика кількість мовознавців. Кожен намагався розглянути це мовне явище, спираючись на різні критерії. У результаті багаторічного аналізу фразеологічних одиниць було виведено основні види класифікацій відповідно до провідного критерію розбору: семантична, граматична, структурна, структурно-семантична, генетична, ідеографічна [Кунин 2005, с. 272].

Започаткував класифікацію фразеологізмів, базуючись на семантичному критерії, швейцарський лінгвіст Шарль де Баллі. Він науково довів необхідність дослідження стійких словосполучень. Як відомо, В. В. Виноградов розробив фундаментальну семантичну класифікацію фразеологічних одиниць. Взявши до уваги та доповнивши думки О. Шахматова та Ш. Баллі, академік В. В. Виноградов виділив три типи

фразеологізмів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення [Виноградов 1977, с. 145].

1. Фразеологічні зрощення – максимально застигли поєднання, де незрозумілі слова та граматичні форми не впливають на розуміння цілого виразу, або ж де форми та слова зрозумілі, але зміст окремих слів не пояснює цілого, нарешті, у тих випадках, коли дане поєднання потребує особливого інтонування, що передає певну експресію та правильне сприймання. Це стійкі поєднання, які набули абсолютну неподільність та втратили оригінальні значення складових їхніх слів. Лексичні значення фразеологічних зрощень зовсім не пов'язані з початковим значеннями використаних слів. Наприклад: *to kick the bucket, to rain cats and dogs, white elephant*.

2. Фразеологічні єдності – це такі стійкі поєднання, значення яких в деякій мірі пов'язане із значенням складових компонентів. У цій групі є слабкі ознаки смислової самостійності окремих слів. Окремі слова, що утворюють єдності, ще зберігають сліди первісних значень і в сукупності виражають зміст, який для даної єдності є переносним, образним значенням. Наприклад: *run like a hare, take over the reins*.

3. Фразеологічні сполучення – найбільш «самостійні» з сталих сполучень, де розуміння значення окремих слів є обов'язковою умовою для сприйняття та розуміння цілого і, зазвичай, можливі заміни, але у певних лексичних межах, причому може змінитися і значення цілого. Наприклад: *a bosom friend* [Виноградов 1978, с. 122].

Академік В. В. Виноградов не виокремлює здобутки народної творчості (приказки, прислів'я) в окрему групу фразеологічних одиниць. Ця класифікація тривалий час займала провідне місце серед інших та була основою для дослідження цього мовного явища на матеріалах не тільки російської мови, на базі якої була створена, але й іноземних мов. Проте, деякі вчені виділяють четверту групу фразеологізмів – фразеологічні вирази, або відомі вислови з художньої літератури, публіцистики, Біблії, висловлювання

афористичного типу або морально-етичні повчання, що вживаються в певних життєвих ситуаціях для образної оцінки [Гальперин 1988, с. 142].

Інша класифікація базується на знаннях про частини мови та граматичні форми, що утворюють певний фразеологізм. Відповідно, ця класифікація отримала назву «граматична»:

1. Фразеологізми, що складаються з іменника в називному відмінку та іменника в родовому відмінку.
2. Фразеологізми, складені з іменника і прикметника.
3. Фразеологізми, що базуються на поєднанні дієслова та іменника.
4. Фразеологізми у вигляді застиглих відмінкових-прийменникових форм іменників з підсиленими компонентами.
5. Фразеологізовані сурядні словосполучення [Литвинов 2001, с. 173].

На відміну від В. В. Виноградова, І. Анічков склав свою класифікацію, спираючись на структурний критерій. Він виокремив три групи фразеологізмів:

- 1) словосполучення, які складаються з повнозначного та службового слів;
- 2) словосполучення, які складаються з двох повнозначних слів;
- 3) словосполучення, які складаються з трьох та більше повнозначних слів та мають структуру речення [цит. за: Кунин 1996, с. 97].

Мовознавці, які займалися дослідженням фразеології англійської мови (О. Кунін, Н. Амосова, О. Смирницький) розподілили фразеологічні одиниці на дві групи в залежності від критерію, який було взято за основу. О. Смирницький, спираючись на семантичний критерій, виділив ідіоми та фразеологічні одиниці [Смирницький 1956, с. 132]. Н. Амосова взяла за основу контекстологічний критерій та на цих засадах виділила ідіоми та фраземи. «Ідіоми – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент складають тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення. Другий тип – фраземи – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум,

необхідний для актуалізації певного значення семантично реалізованого слова, є єдино можливим, тобто постійним» [Амосова 1964, с. 136].

Отже, проаналізувавши класифікації фразеологізмів, які були запропоновані вітчизняними та закордонними науковцями, можна виділити спільні та відмінні риси фразеологізмів, які було визначено відповідно до запропонованих критеріїв. Більшість науковців дійшли спільного висновку стосовно семантичного поєднання компонентів. Тому фразеологічні єдності та зрощення слід розглядати під поняттям «ідіома» через те, що чіткої межі та суттєвих відмінностей у них немає.

До другої групи слід віднести словосполучення (відповідно до класифікації В. В. Виноградова – фразеологічні сполучення), які складаються із зворотів, де самостійне значення всіх слів є зрозумілим та чітким, але один компонент все ж таки має зв'язане значення. Здобутки народної творчості (приказки та прислів'я) також слід відносити до фразеологізмів. Усі фразеологічні одиниці, розподілені за структурним принципом, можна умовно класифікувати на дві групи: фразеологізми, утворені за моделлю словосполучення, та стійкі фрази, які мають будову простого або складного речення. Поєднання повнозначного слова з одним або кількома службовими словами також будуть зараховуватися до фразеологічних одиниць.

1.1.3 Стилiстичне розшарування фразеологізмів. Як і звичайна лексика, фразеологічні одиниці широко використовуються у різних стилях мовлення та відповідно мають певне стилістичне забарвлення. Фразеологізми мають чітко виражене стильове призначення. Кожен стиль мовлення послуговується значним запасом фразеологізмів. Стилiсьове використання фразеологізму залежить насамперед від наявності чи відсутності емоційного забарвлення [Копыленко 1978, с. 19]. Залежно від мовної ситуації, у якій вживають фразеологізм, мети та призначення цієї лексичної одиниці, виокремлюють 3 групи фразеологізмів: книжкові, нейтральні та розмовні [Савицкий 1993, с. 172].

Книжкові фразеологізми вживаються переважно у писемному мовленні в книжковій формі. Образність, експресивність та емоційне забарвлення фразеологізмів стоїть на першому місці в художній літературі та у публіцистичному стилі. Для офіційно-ділового стилю притаманні стійкі вирази книжкового характеру [Балли 2009, с. 67]. Вони позбавлені експресивності, мають іншу назву – нейтральні фразеологізми. Нейтральні (міжстильові) фразеологізми можна зустріти у будь-якому стилі мовлення завдяки тому, що вони позбавлені експресивності та виразності. Нейтральні фразеологізми виконують суто номінативну функцію, не висловлюючи ставлення мовця до предмета, явища, людини [Ужченко 2005, с. 261]. Вони не є поширеними у фразеології.

Емоційно забарвлені фразеологізми використовуються в художньому, розмовному та публіцистичному стилях. Наприклад: *add fuel to the fire, be at the end of one's rope, have butterflies in one's stomach, be a bag of nerves, cry crocodile tears, a wolf in sheep's clothing*.

Найбільшою та найцікавішою групою фразеологізмів виступає розмовна фразеологія. Ця група фразеологічних одиниць найчастіше використовується в усному мовленні на побутовому рівні або у художній літературі. Розмовна фразеологія відзначається яскравим емоційним забарвленням, експресивністю та метафоричністю [Арнольд 2016, с. 94].

Стилістичні функції фразеологічних одиниць залежать від джерел походження. На цій підставі вони поділяються на розмовно-побутові, народнопоетичні і книжні [Солодуб 1982, с. 107]. Розмовно-побутові фразеологічні звороти використовуються насамперед у розмовному і художньому стилях, рідше – у публіцистичному. Вони мають емоційно-експресивне забарвлення і є засобом підсилення, увиразнення думки. Їм властивий побутовий характер, певна вільність, інтимність, яскрава позитивна чи негативна оцінка [Мокиєнко 1980, с. 67]. Наприклад: *catch with one's pants down; every shoe fits not every foot; if the cap fits, wear it to take up the gloves; to be in somebody's boots; to keep something under one's hat*

[Уорелл 1999, с. 39].

Народнопоетичні фразеологізми – це вирази, що виникли на фольклорній основі (сталі епітети, порівняння, метафори, тавтологічні звороти, синекдохи, примовки, каламбури тощо) і поширені як у розмовному, так і в художньому стилях. Це передовсім фразеологічні одиниці, які було створені народом, пов'язані з традиціями, звичаями та обрядами англійського народу, а також з іменами англійських королів, письменників, учених, з англійськими реаліями, історичними фактами [Жуков 1990, с. 88]. Наприклад: *baker's dozen, carry coals to Newcastle, send smb. to Coventry, have a bee in one's bonnet, according to Cocker, King Charles's head, kiss the Blarney stone, be born under a lucky star, the curse of Scotland, cut somebody off with a shilling, dance attendance on somebody.*

Книжні фразеологізми виникли на писемній основі і використовуються в книжних стилях. Це сталі словесні формули ділових документів, крилаті вислови і термінологічні словосполучення [Ларин 1956, с. 34]. Звісно ж, широке використання ФО розмовного стилю зовсім не означає нездатність книжного створювати експресивні образи. Головна відмінність у тому, що книжні фразеологічні звороти потребують певної літературної обізнаності співрозмовника, і це нерідко звужує можливості цього стилю. Наприклад, ідіома *wear your heart on your sleeve* за ствердженнями Мартіна Тербана, означає *to show one's emotions and feelings openly*. Не знаючи історії походження таких фразеологізмів, доволі важко зрозуміти їх значення [Шахматов 2001, с. 218].

Варто також зазначити, що фразеологічні звороти книжного та розмовного стилів тісно пов'язані, оскільки досить часто вислови розмовного стилю вкладаються в уста літературних героїв і, навпаки, літературні вислови, втрачаючи свого автора, стають популярними в розмовно-побутовому стилі мовлення.

Більшість ідей, проблем та думок, які підіймають письменники у своїх творах, є спільними для великого кола митців. Але особливості

представлення інформації, композиційне рішення, добір лексики та емоційно забарвлених мовних засобів визначає індивідуальність кожного письменника. Поняття «індивідуальний стиль» слід розглядати як ідейно-художню, мовностилістичну своєрідність творчості письменника й безпосередньо відбір і синтез мовних виражальних засобів [Никитин 1988, с. 18].

Саме через призму авторського художньо-образного світобачення виступають фразеологізми в художніх текстах. Вони є органічним елементом у мові творів. Стійкі звороти – активний образотворчий чинник авторської оповіді. Через них письменник передає ставлення до зображуваних подій, акцентує смислову та стильову позиції мовних засобів [Алефіренко 1997, с. 25]. За допомогою фразеологізмів краще розкриваються читачеві внутрішній світ, настрій, світогляд персонажів тощо. Стилістичне використання фразеологізмів письменниками – творчий процес. Фразеологізми в художніх текстах – одне з невичерпних джерел посилення експресивності, поглиблення логіки викладу, тому вони набувають особливої естетичної значущості [Гальперин 1974, с. 62]. У публіцистичних і художніх текстах фразеологізми іноді видозмінюються (трансформуються), що служить засобом експресії, створення каламбурів тощо [Назарян 1976, с. 57].

Що стосується залежності між жанровою різноманітністю літературних творів та особливостями використання фразеологізмів, чітких меж не визначено. Будь-який письменник добирає певні фразеологічні одиниці відповідно до сюжету, історичної епохи або стилю мовлення своїх персонажів. Але при цьому більшість авторів надають перевагу використанню сталих фразеологічних зворотів, на відміну від власне створених. Найчастіше письменники використовують фразеологізми під час діалогів між героями твору, для вираження думок, опису характеру та особливостей поведінки певного героя. Це допомагає автору створити

цілісний образ діючих осіб, надати їхньому мовленню експресивності, жвавості, а також заціпити увагу читача у найбільш гострі моменти сюжету.

Отже, фразеологізмам властиві такі виразові якості, як образність, емоційність, експресивність. Образність є доміантною рисою фразеологічних одиниць, становить їхню естетичну цінність. У публіцистиці й художній літературі фразеологічні звороти використовуються в авторському мовленні, роблячи його різноманітнішим, більш мальовничим, сповненим почуттів, а також у мовленні персонажів як один із засобів їх характеристики. Текст, який містить у собі фразеологізми, цікавіший для сприймання, допомагає заволодіти увагою читача від першої сторінки і до останньої, створити атмосферу занурення у сюжет. Фразеологізми збагачують наше мовлення, але використовувати їх треба правильно, доречно, з обережністю та розумінням їх значення.

1.2 Походження та джерела виникнення фразеологізмів у англійській мові

Походження фразеологізмів у сучасній англійській мові є достатньо різноманітним. У межах етимологічної класифікації можна виділити два класи англійських фразеологізмів: власне англійські та запозичені фразеологічні одиниці. Запозичені фразеологізми, відповідно, можна розмежувати на міжмовні та внутрішньомовні. Специфічну форму фразеологізмів складають запозичення в іншомовній формі [Попов 1976, с. 78]. Отже, відповідно до походження можна виокремити чотири групи фразеологічних одиниць:

- 1) власне англійські фразеологічні одиниці;
- 2) міжмовні запозичення – це фразеологізми, які було запозичено з

іноземних мов шляхом певного перекладу;

3) внутрішньомовні запозичення – фразеологізми, які прийшли з американського варіанту англійської мови (фразеологізми, запозичені з інших варіантів, не є популярними);

4) фразеологічні одиниці, запозичені в іншомовній формі [Смит 1956, с. 182].

Розглянемо більш детально кожен групу фразеологізмів відповідно до їхнього походження.

1.2.1 Власне англійські фразеологізми. Переважна кількість фразеологізмів англійської мови – це власне англійські звороти, які не мають автора. Прикладами подібних поширених зворотів не термінологічного походження, створених народом, є: *to bite off more than one can chew*, *to have a bee in one's bonnet*, *in for a penny, in for a pound*, *to pay through the nose* [Каменецкайте 1971, с. 219]. У цих фразеологічних зворотах народ відображав побут, традиції, звичаї англійської нації у певний момент історичного розвитку, використовував імена, які мали вплив на людей тих часів. Наприклад: *by bell, book and candle* (одна з форм відлучення від церкви завершується словами: “*Doe to the book, quench the candle, ring the bell!*”); *baker's dosen* (згідно зі старовинним англійським звичаєм торговці хлібом отримували від булочників тринадцять хлібів замість дванадцяти, при цьому тринадцятий йшов за рахунок доходу торговців); *good wine needs no bush* (відповідно до старовинного звичаю працівники корчми вивішували гілки плюща на знак того, що в продаж є вино) [Сухенко 2002, с. 93].

Досить часто вживаються фразеологічні одиниці, які пов'язані з англійськими реаліями: *blue stocking* («збором синіх панчох» назвав в часи свого перебування в Англії голландський адмірал Босковен один із літературних салонів середини XVIII ст. в Лондоні, оскільки вчений Бенджамін Спеллінгфліт з'явився в цьому салоні в синіх

панчохах); *to carry coals to Newcastle*, тобто возити щось туди, де цього й так досить [Федуленкова 1983, с. 72]. Широко представлені власне англійські фразеологічні одиниці, які напряду називають або пов'язані з іменами видатних англійських науковців, письменників, членів королівської родини, творців мистецтва тощо [Товмашевский 1996, с. 127]. На основі цієї групи можна виокремити три підгрупи:

а) фразеологізми, які містять прізвища: *according to Cocker* (Е. Кокер – автор англійського підручника з арифметики); *the Admirable Crichton* (за ім'ям Джеймса Крайтона, відомого шотландського вченого XVI ст.);

б) фразеологізми, які містять імена: *Queen Anne is dead* (відповідь тому, хто повідомив застарілу новину);

в) фразеологізми, які містять імена та прізвища: *a Sally Lunn* (за ім'ям жінки-кондитера кінця XVIII ст.); *a Sherlock Holmes* (герой творів А. К. Дойля, названий за прізвищем О. У. Холмса, улюбленого письменника) [Попов 1978, с. 21].

Отже, більшість фразеологізмів англійської мови мають витoki з усної народної творчості і, відповідно, не мають автора. У власне англійських фразеологічних одиницях знайшли відображення англійські реалії, побут, традиції та певні історичні події.

1.2.2 Фразеологічні одиниці, запозичені з різних мов. Велика кількість фразеологізмів англійської мови має зв'язок з міфологією античних часів або історією. Більшість з них можна назвати інтернаціональними, тому що вони набули поширення в багатьох мовах світу [Хронби 1994, с. 96]. Завдяки античній міфології з'явилися такі вислови: *Achilles' heel*, *the apple of discord*, *a labour of Hercules*, *a labour of Sisyphus*, *Lares and Penates* (лари і пенати в давньоримській міфології – боги-захисники, які обороняли домашнє вогнище), *the thread of Ariadne* (донька критського царя Аріадна, давши грецькому героєві Тезею клубок ниток, допомогла йому вийти з лабіринту) [Телия 1986, с. 134].

Варті уваги фразеологізми, які було взято з легенд або історії. Серед них: *to appeal from Philip drunk to Philip sober, the Gordian knot*. Вираз *the unwritten law* належить афінському законодавцю Солону [Korunets 2001, с. 34]. Велика кількість фразеологічних одиниць має відношення до історії Древнього Риму. Наприклад, *a bed of roses*. Цікавим є те, що цей вираз зазвичай вживається у формі заперечення, наприклад, *life is not a bed of roses*. Вислів виник унаслідок звички, традиції заможних римлян устеляти свої спальні місця пелюстками троянд [Павленко 1989, с. 42]. Від вислову *Caesar's wife must (або should) be above suspicion* – (слова Юлія Цезаря, пояснюючі, чому він розвівся зі своєю дружиною Помпеєю) утворився фразеологізм *Caesar's wife*.

Відомо, що багато англійських фразеологізмів запозичені з латинської мови через французьку. Але є й фразеологізми запозичені безпосередньо з латинської мови. Це доводиться тим, що ці вирази не вживаються у французькій мові: *anger is short madness, forewarned - forearmed, Homer sometimes nods* [Кунин 1966, с. 140].

В англійській мові є багато фразеологічних запозичень з французької мови. Наведемо приклади деяких із них: *after us the deluge* (слова, приписані Людовіку XV або його фаворитці маркізі де Помпадур); *Buridan's ass* (про людину, яка не наважується зробити вибір між двома рівноцінними предметами, рівноцінними рішеннями). Цікавим є походження цього фразеологізму: французькому філософу XIV ст. Буридану приписується розповідь про осла, померлого від голоду, оскільки він не

наважувався зробити вибір між двома однаковими скірдами сіна [Супрун 1966, с. 33].

Також прикладами французьких запозичень є: *castles in Spain* (цей

вираз пов'язаний з середньовічним героїчним епосом "*Chansons de Geste*",

герої якого, лицарі, отримували в особисте володіння ще не завойовані замки

в Іспанії); *the fair sex, for smb. 's fair eyes (або for the fair eyes of smb.), the game is not worth the candle, gilded youth, it goes without saying, let us return*

to our muttons та багато інших. Деякі англійські фразеологізми запозичені зі старофранцузької мови. Наприклад: *cry havoc* [Gibbs 1994, с. 138].

Отже, у англійській мові є певна кількість фразеологічних одиниць, що були запозичені з різних мов, наприклад, з французької, старофранцузької і латинської. Велика кількість ФО мають зв'язок з античною міфологією. Звісно, що англійські фразеологізми, які з'явилися завдяки запозиченням з інших мов, зазнали певних трансформацій як у структурі, так і у лексичному значенні загалом.

1.2.3 Джерела виникнення фразеологізмів. Деякі власне англійські фразеологічні одиниці тісно пов'язані з повір'ями, наприклад: *a black sheep* (згідно зі старим повір'ям, чорна вівця відзначена печаткою диявола) [Хронби 1994, с. 73]; *to lick into shape, an unlicked cub* (обидва звороти пов'язані з середньовічним повір'ям про те, що ведмежата народжуються без форми і що ведмедиця, облизуючи, надає їм належного вигляду) [Тимченко 2006, с. 82]. Існують фразеологічні одиниці, що мають зв'язок з прикметами: *halcyon days* (*halcyon* – зимородок; за давньою прикметою, зимородок виводить пташенят в гнізді, що плаває по морю, в період зимового сонцестояння, і в цей період, близько двох тижнів, море буває абсолютно спокійним); *to have kissed the Blarney stone* [Павленко 1989, с. 41].

Окремо можна виділити групу фразеологічних одиниць, які мають відношення до астрономії та небесних тіл, найчастіше зірок. Мрійливі астрологи наголошували, що положення небесних світил впливає на життя людини та її долю. Наприклад, фразеологізми: *be born under a lucky star, be born under an unlucky (або evil) star, believe in one's star, bless (або thank) onone's stars, curse one's stars, have one's star in the ascendant, the stars were against it* [Stern 1991, с. 120]. Незначна кількість фразеологічних одиниць має витоки з байок та казок: *the whole bag of tricks, in borrowed plumes*.

Окрему, досить складну, групу фразеологізмів складають фразеологічні

одиниці, які базуються на історичних фактах. Можна виокремити такі приклади: *as well be hanged (або hung) for a sheep as for a lamb* (відлуння старого англійського закону, відповідно до якого крадіжка вівці каралася смертною карою через повішення); *the curse of Scotland* (карта названа так через схожість з гербом графа Далрімпла Стейра, який викликав ненависть в Шотландії своєю проанглійською політикою) [Попов 1976, с. 49]. Використання слова *Dutch* в ряді фразеологізмів, які мають негативне значення, походить з англо-голландської конкуренції на морях і війн, що мали місце у XVII ст.

Більшість фразеологізмів, що базуються на історичних фактах, у сучасному мовленні не асоціюються з подіями та явищами, які були поштовхом до створення нової сталої одиниці мовлення. Тому їх значення не можуть бути виведені з буквальних значень їх компонентів, а внутрішня форма може бути встановлена лише шляхом етимологічного аналізу [Алефіренко 1997, с. 102]. Саме тому ця група фразеологізмів є однією з найскладніших на нашу думку. Крім фразеологізмів не термінологічного походження є фразеологізми термінологічного походження, оскільки найважливішим джерелом їх є професійна мова. В ній широко поширені терміни та розмовні або простомовні професіоналізми.

Велика кількість термінів та професіоналізмів були переосмислені та складають нині окрему групу – ідіофразеоматизми. Наприклад: *to come up to the scratch, to hit below the belt, to jump the gun*. Однак всі ідіофразеоматизми мають спільну ознаку – живу внутрішню форму [Шахматов 2001, с. 185].

Біблія є одним з головних літературних джерел фразеології. Вже багато сказано та написано про вплив перекладів Біблії на формування англійської мови. Ця книга була найбільш популярною та цитованою книгою як в Англії, так і за її межами, протягом багатьох століть. В англійську мову увійшли не просто уривки фраз або окремі слова. Сталі ідіоматичні висловлювання перенеслися зі сторінок Біблії. Число біблійних зворотів і висловів, які увійшли в англійську мову, настільки велике, що зібрати й перерахувати їх

було б досить нелегким завданням. Вченими було досліджено, що біблійні ФО є повністю асимільованими запозиченнями [Савицкий 1993, с. 29].

Прикладами біблеїзмів у англійській мові є: *at the eleventh hour, beat swords into plough, can the leopard change his spots, cast pearls before swine, filthy lucre* [Korunets 2001, с. 172], *in the twinkling of an eye, new vine in old bottles, the olive branch* (символ миру й спокою); *the root of all evil; to sow the wind and reap the whirlwind, a wolf in sheep's clothing* [Harmer 1994, с. 39]. Слід зазначити, що фразеологізми біблійного походження часто багато в чому розходяться з їх біблійними прототипами. Це складне та не вивчене питання потребує особливого розгляду.

Біблійні прототипи вживаються в буквальному значенні. Відповідний же фразеологізм створюється у результаті його переосмислення. Наприклад, вираз *to kill the fatted calf* в притчі про блудного сина використовується у буквальному значенні «вбити відгодованого тільця». Пізніше цей вираз набув нового значення: пригостити кращим, що є вдома. Вираз *a millstone about (або (a) round) smb. 's neck* перекладається як «тяжка відповідальність»; камінь на шиї. Вираз походить від біблійного тексту, який має буквально значення. Фразеологізм часто вживається з дієсловами *to hang* і *to have* [Супрун 1966, с. 82]. Відомо, що варіант біблійного прототипу стає фразеологізмом. Так, наприклад, вираз *to live on the fat of the land* витіснив біблійний прототип *to eat the fat of the land*, який не ввійшов у загальне вживання [Arnold 1986, с. 128].

Слід зазначити, що в англійській мові є змінені форми образного біблійного звороту. Наприклад, фразеологізм *a drop in the bucket*, є зміненим біблійним виразом: *Behold the nations as drop of a bucket* [Chitra 1996, с. 149]. В фразеологічній одиниці *gall and wormwood* змінений порядок слів порівняно з біблійним прототипом і відкинуті артиклі (*the worm wood and the gall*). Деякі біблеїзми модернізуються, і архаїчні форми відкидаються, наприклад: *not to let one's left hand know what one's right hand does*. В Біблії зворот використовується в позитивному значенні. У сучасній мові він

переосмислений і є фразеологічною одиницею з негативною оцінкою [Назарян 1976, с. 149].

Компоненти фразеологічної одиниці вживаються у Біблії у своїх буквальних значеннях, але не утворюють вільного сполучення. Наприклад, фразеологізм *loaves and fishes* означає земні блага. *Loaves* (хліби) і *fishes* (риби) використовуються в євангельському повір'ї про те, як Христос нагодував п'ятьма хлібами і двома рибами сотні людей, які зібралися його слухати. У Біблії вживається слово *loaves* і слово *fishes*, але не словосполучення *loaves and fishes* [Амосова 1989, с. 72]. Деякі фразеологічні одиниці походять від біблійного сюжету, в якому згадується лише один компонент фразеологізму. Наприклад, вираз *a doubting Thomas* виник від євангельської легенди про те, як один із апостолів, Фома, коли йому розповіли про воскресіння розіп'ятого Христа, не повірив цьому.

Від біблійного сюжету походять зворот *forbidden fruit* і приказка *forbidden fruit is sweet*. Також вираз *the massacre of innocents* йде від євангельської розповіді про умертвіння всіх малят у Віфлеємі за наказом іудейського царя Ірода, коли він дізнався від волхвів про народження Ісуса, якого вони назвали царем іудейським. Євангельська розповідь не містить жодного компонента фразеологічної одиниці [Виноградов 1977, с. 132]. Можливі зміни емоційного забарвлення біблеїзму без зміни його форми. Наприклад, зворот *filthy lucre* (про гроші) вживається в сучасній англійській мові іронічно та жартівливо, а в Біблії цей зворот має негативне забарвлення. Варіант фразеологізму може виникнути при його скороченні. Прикладом скорочення фразеологізму біблійного походження можуть бути вирази, які мають одне й те ж значення: *the crumbs which fell from the rich man's table* = *crumbs from the rich man's table* = *crumbs from the table* [Кай 2003, с. 98]. В Біблії зворот використовується в буквальному значенні.

Отже, серед власне англійських фразеологізмів є одиниці не термінологічного та термінологічного походження. Багато фразеологізмів не термінологічного походження створені народом, тому вони відображають

традиції та звичаї англійської нації. Чимало фразеологічних одиниць мають зв'язок з англійськими реаліями, іменами видатних письменників, учених, членів королівської родини та інших відомих осіб. Досить цікаві фразеологізми не термінологічного походження пов'язані з повір'ями та прикметами. Багато фразеологічних одиниць пов'язані з астрологічними помилками, фактами з історії, певна кількість має витоки з байок та казок. Оскільки важливим джерелом виникнення фразеологізмів є професійне мовлення, то серед власне англійських фразеологічних одиниць є і фразеологічні звороти термінологічного походження. Фразеологізми обох видів – термінологічного і не термінологічного – мають свої особливості.

Крім того, Біблія є одним з основних джерел походження фразеологізмів, але фразеологічні одиниці біблійного походження не є застиглими цитатами, які не допускають ніяких змін. У сучасній англійській мові багато з них зазнають певних трансформацій та модифікацій, піддаються різним видам оновлення, від них можуть утворюватися похідні.

Найбільш поширеними фразеологічні одиниці є в усному мовленні та у художній літературі, де вони часто піддаються трансформаціям.

1.3 Авторські трансформації фразеологічних одиниць у художніх творах

Мовотворча практика письменника є потужним джерелом збагачення загальнонаціональної фразеології. Авторська специфіка у використанні мовних засобів зумовлена загальним станом мови відповідної епохи й тим літературно-стильовим напрямом, до якого належить письменник. Значний інтерес до індивідуально-авторських перетворень зумовлений тим, що саме вони позначають особливості творчого стилю письменника

[Никитин 2007, с. 136].

Проблема індивідуально-авторських перетворень фразеологічних одиниць займає провідне місце серед важливих дискусійних питань фразеології, зокрема класифікація різновидів (способів) цього стилістичного прийому. Значний внесок у розвиток теоретичних основ дослідження структурно-семантичних перетворень ФО зробили як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці, серед яких О. Кунін, Л. Скрипник, В. Ужченко, І. Гнатюк та ін. [Попов 1976, с. 18]. Але не дивлячись на значну кількість напрацювань на цю тему, лінгвісти не надають єдиного визначення поняття перетворення, як і їх класифікацій.

Перетворення фразеологізмів поділяються на дві групи: семантичні та структурно-семантичні. Семантичні зміни – це модифікації традиційного значення фразеологічної одиниці, які були спричинені його актуалізацією в особливих умовах контексту, внаслідок чого звичне фразеологічне значення набуває нових відтінків або реалізується семантична двоплановість як словосполучення в цілому, так і окремих його компонентів. До власне семантичних перетворень відносять такі перетворення, що спричинюють зміну традиційного значення без порушення компонентного складу стійкого словосполучення [Антрушина 1999, с. 139]. У семантичній структурі ФО з'являються додаткові смислові і стилістичні відтінки, що спричиняють розширення семантики, появу нового значення і виникнення полісемічного фразеологізму.

Основною умовою розширення і розвитку нових значень є фразеологічне оточення – найближчий контекст, із яким фразеологізм вступає в безпосередній граматичний і смисловий зв'язок. Часто саме фразеологічне оточення формує семантику ФО, особливо коли воно є обов'язковим [Гальперин 1975, с. 215]. За допомогою слів-супровідників, що зазвичай не вживаються з такими фразеологічними одиницями, автор прагне привернути увагу свого читача, підсилити емоційність та виразність твору.

Іншим поширеним прийомом семантичних перетворень є подвійна

актуалізація – поєднання в одному стійкому виразі як переносного, так і буквального значення [Коробка 1999, с.19]. Мовознавці виділяють два типи подвійної актуалізації:

1) обігрування семантики фразеологізму у спеціально створеному автором контексті (повна подвійна актуалізація); у цьому випадку стійкий вираз реалізується в художньому мовленні на двох рівнях – лексичному і фразеологічному;

2) обігрування потенційної семантики компонентів фразеологізму у спеціально створеному автором контексті (часткова подвійна актуалізація) [Блумфілд 1968, с. 73].

Більш вживаними в мовленні художньої літератури є структурно-семантичні модифікації: лексична заміна компонентів фразеологізму словами вільного вжитку, розширення або скорочення компонентного складу фразеологізму, фразеологічний натяк, контамінація.

Субституція, тобто заміна складових фразеологізму, є найбільш поширеним різновидом авторських перетворень. Вона полягає у цілеспрямованій заміні одного, кількох чи усіх компонентів фразеологізму схожими за функціонуванням елементами. Така заміна не призводить до суттєвих зрушень у семантичній структурі фразеологізму [Телия 1986, с. 119]. За умови, що змінюються несинонімічні, а семантично віддалені елементи, відбувається оновлення внутрішньої форми фразеологічної одиниці.

Інший різновид структурно-семантичних перетворень – розширення компонентного складу фразеологічної одиниці. Це зміна у фразеологізмі, яка не впливає на його значення, а лише конкретизує його образ. Мета розширення ФО – включення до традиційної структури стійкого виразу таких слів чи словосполучень вільного вжитку, які надають фразеологізму більшої конкретики [Хронби 1994, с. 219]. У мові художніх творів інколи трапляється одночасне поєднання одразу декількох структурно-семантичних перетворень, наприклад одночасна заміна і залучення нових компонентів до складу

фразеологізму.

Скорочення (усічення) кількості компонентів у складі фразеологізму зумовлюється не лише потребою економності висловлювання, а також необхідністю пом'якшити категоричність вислову, але й залишає за читачем право на домислювання [Блумфілд 1968, с. 135].

Контамінація – не просто поєднання фразеологічних одиниць, це взаємопроникнення, схрещення, своєрідне накладання і злиття різних значень ФО внаслідок мимовільних чи свідомих зближень. Фразеологізми можуть об'єднуватися як на основі семантичної близькості, так і не маючи нічого спільного між собою [Амосова 1964, с. 147]. Можливості контамінації надзвичайно широкі. Мета цього структурно-семантичного перетворення – створення комічного ефекту.

Фразеологічний натяк (термін Л. Ройзензона) – це згадка про фразеологізм, іноді навіть за допомогою всього одного компоненту, натяк на добре відому носіям мови фразеологічну одиницю [Супрун 1966, с. 82].

При аналізі перетворених фразеологізмів, стилістичний критерій значущості трансформованого звороту висувається на передній план. Це означає, що при описі трансформованих фразеологічних зворотів важливою виявляється частота вживання прийомів, семантична насиченість і змістова ємність модифікованих фразеологізмів, їх зв'язок із ідейно-художнім задумом твору. Трансформовані звороти можуть слугувати засобом мовної характеристики персонажів, а також засобом вираження іронії. Крім того, вони допомагають створити композиційну єдність тексту і його фрагментів [Чиненова 2007, с. 68]. Трансформації привносять нові відтінки значень у семантику звороту і підсилюють експресію фразеологічного звороту, змінюючи внутрішній образ фразеологізму.

Отже, фразеологізми характеризуються значною проникливістю структури. Це дозволяє письменникам звертатися до семантико-стилістичного обігрування значення фразеологічних одиниць, змінюючи форму загальноприйнятих фразеологізмів. Використання авторських

перетворень у мові художнього тексту призводить до оновлення фразеологічного образу, збагачує, увиразнює мову письменника, посилює емоційно-експресивний вплив на читача. Це явище є виразною ознакою індивідуального стилю письменника, умінням творчо використовувати фразеологічне багатство мови.

Найпоширенішими прийомами якісної зміни ФО є:

- зміна семантики зворотів;
- розширення і скорочення лексичного складу фразеологізму;
- зміна граматичної структури фразеологічного звороту;
- буквализація значення;
- заміна компонента фразеологізму.

Трансформація ФО постає цілеспрямованою зміною структури й семантики традиційних фразеологізмів. Трансформовані ФО мають актуалізований прагматичний ефект, оскільки саме вони дають змогу виразити те, що не може бути реалізоване фразеологізмом у його узувальному використанні. Такі одиниці мають найширший семантичний потенціал і створюють основну гаму авторської стилістики митця. Включаючись у потужне поле оповіді, вони заряджають її експресивністю, емоційністю, жартівливою грою народних паремій, створюють своєрідну «розкутість» стилю.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ВИКОРИСТАНИХ У РОМАНАХ ДЖОЗЕФА СМІТА ФЛЕТЧЕРА

2.1 Джозеф Сміт Флетчер: відомості про автора та особливості його літературних творів

Метою даного дослідження є аналіз використаних фразеологізмів у творах детективного жанру, автором яких є Джозеф Сміт Флетчер – англійський письменник і журналіст. Він є автором більш ніж 230 книг на різноманітні теми, але писав переважно у детективному жанрі. На початку своєї кар'єри працював журналістом у лондонській газеті, де близько 10 років публікував свої статті про життя провінціальних міст під псевдонімом *Son of the Soil*. Проте великий інтерес та багатий досвід роботи у кримінології, участь у судових засіданнях при вивченні права підштовхнули його до створення кримінальних та загадкових романів, завдяки яким він здобув свою відомість. Але він не зосередився лише на цьому жанрі літератури. Джозеф Флетчер писав вірші, біографії та історичні романи [Наливайко 2001, с. 401].

В 1914 році Флетчер опублікував перший детективний роман, у якому головним героєм виступав не сищик, а шахрай. За життя автор написав більше ста авантюрно-пригодницьких детективів, у яких героями поперемінно стають незвичайно хитрі та вдалі шахраї і набагато менше талановиті та везучі детективи. Були у нього і улюблені персонажі: приватний слідчий Рональд Камбервелл, редактор-репортер Френк Спарго, спеціаліст з кримінології Пол Кампенхай [Зарубежный детектив XX века 1991, с. 304]. Пізніше, коли Флетчер вже став відомим письменником, він часто згадував у своїх історіях рідний Йоркшир, перетворював добре відомі

околиці містечка на головну арену подій.

Але не дивлячись на свою популярність у Англії, його ім'я не було відоме у США рівно до того моменту, поки президент Вудро Вільсон не зізнався у своїй любові до творів цього письменника. Саме з того моменту його популярність значно зросла, а коло читачів – збільшилось в сотні разів. Була і негативна хвиля у творчості письменника, коли більшість критиків ігнорували творчість Флетчера або залишали незадоволені відгуки про його романи. Джуліан Сімонс визнає, що у Джозефа Флетчера були навички у побудові головоломок, але не було великого таланту. Кітінг відмічає два романи письменника – *The Middle Temple Murder* та *The Charing Cross Mystery*, але інші залишає без уваги [Гіленсон 2003, с. 98].

Для аналізу специфіки використання ФО було обрано два твори Дж. С. Флетчера, а саме: *The Middle Temple Murder*, *The Orange-Yellow Diamond*. У романі *The Middle Temple Murder*, який вперше було надруковано у 1919 році, письменник описує події, що стались у містечку Райчестер, яке було популярним серед туристів. Несподівано гостя міста на ім'я Джон Брейдон знайшли мертвим біля сходів середньовічного собору, що був місцевою гордістю. Перехожий, що став випадковим свідком загибелі Брейдона, зазначав, що чоловіка штовхнули зі сходів. Поліція починає розслідування здавалося б звичайного нещасного випадку, коли при таємничих обставинах помирає свідок. Тоді детектив Расбері звертається до свого знайомого репортера Френка Спарго, який вже неодноразово допомагав йому розслідувати незвичайні справи [Гіленсон 2003, с. 105].

У романі *The Orange-Yellow Diamond*, який було вперше надруковано у 1921 році, події розгортаються у Лондоні. Літнього власника ломбарду вбивають, винним вважають молодого письменника Ендрю Лорінгстона. Але після того, як з'явилися докази його непричетності до злочину, а дочка вбитого місіс Флітвік помітила зникнення коштовного діаманту, вартістю 80 тисяч фунтів, детективи розпочали розслідування у новому напрямку.

Всі літературні твори Джозефа Сміта Флетчера багаті на різноманітні

стилістичні засоби та фразеологізми. Автор використовує їх переважно під час діалогів між героями історій. Найважливішим і найскладнішим у роботі з фразеологізмом іноземною мовою є вміння розпізнати його у контексті. Деякі із словосполучень, які є звичними для нас у використанні, не завжди сприймаються як фразеологічна одиниця. Серед досліджених нами фразеологізмів (у кількості 142 одиниці), що були використані у детективних творах Джозефа Сміта Флетчера, були виявлені як інтернаціональні ФО, так і такі, що є характерними лише для англійської мови.

2.2 Класифікація проаналізованих фразеологічних одиниць

2.2.1 Семантична класифікація. Розглянемо фразеологічні одиниці відповідно до семантичної класифікації, яку запропонував В. В. Виноградов. У текстах Дж. Флетчера є всі три семантичні різновиди фразеологічних одиниць – фразеологічні єдності, зрощення та сполучення. Розглянемо приклади використання фразеологічних єдностей:

– *He felt like **a fish out of water** in that gang* [Флетчер 2017, с. 179]. Цей фразеологізм автор використав для того, щоб підкреслити, у якій незручній ситуації опинився Спарго, передати його переживання та емоційний стан.

– *His wife was **the apple of his eye**, his gift of the fate* [Флетчер 2017, с. 56]. Завдяки цьому фразеологізму і його оцінній функції Дж. С. Флетчер яскраво передав бережне ставлення чоловіка до своєї дружини.

– *He turned from the window presently, looked round at the small room behind him and realised that his actions have really **added fuel to the fire*** [Флетчер 2019, с. 37]. Завдяки асоціативній функції цього фразеологізму автор доречно зображує наслідки дій одного з головних героїв, досить поетично замінює тривіальний опис погіршення ситуації.

До фразеологічних зрощень відносяться ФО із наступних прикладів:

– *Once in a blue moon, there is a case he couldn't resolve* [Флетчер 2019, с. 112]. За допомогою використаного фразеологізму письменник загострює увагу читача на тому, що описана його героєм подія має дуже малий шанс на відтворення у житті. Крім того, у цій ФО криється функція створенні іронії, адже головний герой неначе насміхається, сам не вірячи в те, що справа колись буде розкрита.

– *He pushed open that door and found himself before several small, boxed-off compartments, each just big enough to contain one person. They were all empty at that moment; he entered one, and seeing nobody about, tapped gently on the counter. He expected to see some ancient and Hebraic figure present itself – instead, it was empty, like somebody opened Pandora's box* [Флетчер 2017, с. 156]. Цей фразеологізм має у собі прихований підтекст, адже відповідно до легенди, відкривши ящик Пандори, на Землю потрапили різні хвороби та проблеми. Так само і в своєму романі Дж. Сміт Флетчер наголошує на тому, що скринька з дуже важливою інформацією відкрита і за умови, що ця інформація потрапила не до тих людей, це потягне за собою неминучі наслідки.

– *I thought hard over that problem – and finally I drafted an advertisement and sent it off to an agency with instructions to insert it in every morning newspaper in London next day. Why? Because I wanted to draw a red herring across the trail! – I wanted, for the time being, to set up a theory that some man or other had found that book in the omnibus, had called in at Multenius's to sell or pawn it, had found the old man alone, and had assaulted and robbed him* [Флетчер 2019, с. 143]. Завдяки цьому фразеологізму автор замінює звичне словосполучення і акцентує увагу читача на тому, що всі докази були помилковими, хибними.

Не залишились без уваги автора і фразеологічні сполучення, приклади яких наведено нижче:

– *He would only ask the Court to remember the prisoner's antecedents and his previous good conduct, and to bear in mind that whatever his near future*

might be he was, in a commercial sense, ruined for life [Флетчер 2017, с. 70]. Завдяки використаному фразеологізму письменник передає внутрішні переживання свого героя, його думки та хвилювання.

– *I can assure you, Mr. Spargo, that it was no pleasant thing to have to sit on that grand jury as I did – I was its foreman, sir, – and hear a man sentenced that you'd regarded as a **bosom friend**. But there it was* [Флетчер 2019, с. 72]. За допомогою фразеологічної одиниці *a bosom friend* автор твору дає читачеві зрозуміти, що Спарго та Мейтленд були близькими друзями.

Таким чином, проаналізувавши використані фразеологічні одиниці в текстах творів за семантичним критерієм, можна дійти висновку, що всі три види фразеологічних одиниць, визначених В. В. Виноградовим, мають місце у творах детективного жанру, автором яких є Дж. С. Флетчер і використовуються майже в однаковій кількості.

2.2.2 Граматична та структурна класифікації. Наступна класифікація, що базується на граматичній складовій фразеологічних одиниць, також може бути використана для аналізу вибірки фразеологізмів. До фразеологізмів, що складаються з іменника в називному відмінку та іменника в родовому відмінку, можна віднести такі ФО, що були використані у прочитаних творах:

– *Just then he turned a corner and came **face to face** with Ronald Breton. The young barrister was now in his wig and gown and carried a bundle of papers tied up with pink tape; he was escorting two young ladies, who were laughing and chattering as they tripped along at his side* [Флетчер 2017, с. 9]. Цей фразеологізм за допомогою лаконізації досить чітко показує, що герої твору підійшли одне до одного дуже близько, відкривши свої наміри.

– *The story of the circumstances of Daniel Multenius's death, as unfolded in the witness-box into which one person went after another, appeared to be the fairly plain one – looked at from one **point of view**: there was a certain fascination in its unfolding* [Флетчер 2019, с. 31]. Ця фразеологічна одиниця є досить

поширеною у різних мовах і використовується автором для того, щоб підкреслити, що герої твору мають схожі думки, погляди та здогадки.

– *Ayscough had only time to give a warning look and a word to the others before Mr. Mori Yada was ushered in. Every eye was turned on him as he entered – it was **the moment of truth*** [Флетчер 2019, с. 146]. Використаний фразеологізм використовується для створення напруженої атмосфери, він загострює увагу читача на тому, що зараз має відбутись не просто чергова подія, а кульмінація, яка внесе ясність у ситуацію.

Автор також використав фразеологізми, що складені з іменника і прикметника. Наприклад:

– *It gave the holder himself and his eldest son, if of age, the right to a seat at our grand race banquet--at which, I may tell you, Mr. Spargo, Royalty itself has been present in the **good old days**. Consequently, as you see, to be the holder of a silver ticket was to be somebody.*" [Флетчер 2017, с. 66]. Завдяки цьому фразеологізму у мовленні автора з'являються нотки ностальгії за подіями минулого. Крім того, письменник зауважує, що ті часи були досить успішними, це приємні спогади.

– *"Well," he said, presently going on, "of course, on that came all the Maitland revelations, and Maitland vowed and declared that Chamberlayne had not only had nearly all the money, but that he was absolutely certain that most of it was in his hands in **hard cash**. But Chamberlayne, Mr. Spargo, had left practically nothing* [Флетчер 2017, с. 96]. Поданий фразеологізм використовується для лаконічного опису способу надходження грошей. Таким чином автор зауважує, що ці гроші нелегко давались Чамберлейну, він прикладав зусиль, щоб побудувати власний капітал.

– *I've been a bit of a **rolling stone**, do you see – knocked about the world, pretty considerable, doing one thing and another, and I've falsified the old saying, for I've contrived to gather a good bit of moss in my rollings* [Флетчер 2019, с. 79]. Цей фразеологізм Дж. Флетчер використовує для опису особистісних якостей героя свого твору, для складання його психологічного портрету. За

допомогою цієї ФО письменник характеризує свого героя як легковажного, несерйозного молодика, який не залишається надовго на одному місці, мандрує світом, куди йому заманеться. У поданому фразеологізмі вдало поєднуються функція передачі внутрішніх якостей, асоціативна та порівняльна функції.

– *We can give you some news, then," he said. "It'll be **common property** tomorrow morning. Levendale has mysteriously disappeared from his house, and from his usual haunts! – and nobody knows where he is* [Флетчер 2019, с. 78]. За допомогою використаного фразеологізму письменник натякає на те, що таємна інформація зовсім скоро стане загальновідомою і перестане бути таємницею, що належить лише двом особам.

Так само було використано фразеологічні одиниці, які базуються на поєднанні іменника та дієслова:

– *It seemed to him that so far as she was concerned the secret had **come to an end**; it was as if she said in so many words that now the secret was out he might do his worst* [Флетчер 2017, с. 102]. За допомогою цього фразеологізму автор увиразнює текст твору, робить його цікавішим для сприймання.

– *"Stay, young gentleman, stay a little, and let us – let us talk. Let me **have a word** with you – as many words as you please. I implore you!"* [Флетчер 2017, с. 101]. Завдяки використанню однотипних синонімів автор вдало уникає повторів одного й того самого слова, а навпаки урізноманітнює мову твору.

– *"But where's Melky Rubinstein?" he whispered suddenly. "I should have thought he'd have turned up – he's **been so keen on finding things out.**"* [Флетчер 2019, с. 152]. Завдяки використанню поданого фразеологізму автор детально передає внутрішній стан свого героя, а також у увиразнює конкретну деталь, зосереджуючи увагу читача на тому, з якою ретельністю підходить Спарго до своєї улюбленої справи.

Крім того, у творах Джозефа Сміта Флетчера нам трапились фразеологічні сурядні словосполучення:

– *But next morning, **bright and early**, he was on the departure platform at Paddington, suit-case in hand, and ticket in pocket for Market Milcaster, and in the course of that afternoon he found himself in an old-fashioned bedroom looking out on Market Milcaster High Street* [Флетчер 2017, с. 60]. Завдяки використаному фразеологізму в уяві читача виникає образ сонячного, теплого ранку. Крім того, автор увиразнює опис ранку, який контрастує у порівнянні з попереднім похмурым вечором.

– *Here and there in the valleys he saw a light, but such lights were **few and far between**; even as he looked some of them twinkled and went out. It was evident that he and Breton were presently to be alone with the night* [Флетчер 2017, с. 65]. Письменник вдало описує освітлення долин завдяки незвичному формулюванню думки, загострюючи увагу читача на тому, що ліхтарі були поодинокі, тому Брентон їхав майже у повній темряві, один на один з таємницями ночі.

– *The moneyed men of the town believed in him – I believed in him myself, Mr. Spargo – I'd many a transaction with him, and I never lost aught by him – on the contrary, he did very well for me. He did well for most of his clients – there were, of course, **ups and downs**, but on the whole he satisfied his clients uncommonly well. But, naturally, nobody ever knew what was going on between him and Maitland* [Флетчер 2017, с. 83]. Джозеф Сміт Флетчер за допомогою використаного фразеологізму зауважує, що, як будь-яка людина, Брентон мав вдалі та провальні дні. Завдяки використаному фразеологізму у мовленні героя, діалог набуває більш живого, розмовного стилю.

– *In another minute he was conducting Mr. Cardlestone through the **ins and outs** of the Temple towards Blackfriars. And as they turned into Tudor Street they encountered Mr. Elphick* [Флетчер 2017, с. 18]. За допомогою цього фразеологізму письменник змушує читача шукати поміж рядків прихований зміст: він зображує містера Кальдерстоуна як людину, що приділяє велику увагу кожній деталі.

Найменше автором були використані фразеологізми у вигляді

застиглих відмінкових-прийменникових форм іменників з підсиленими компонентами, наприклад: *Then, **all of a sudden** – so suddenly that it's difficult for me to describe it! – he seemed to – well, there's no other word for it than – collapse. He seemed to give, you understand – shrank up, like – like a concertina being suddenly shut up* [Флетчер 2019, с. 86]. Використаний фразеологізм увиразнює, підкреслює, що події стались раптово, не очікувано.

Відповідно до структурної класифікації академіка І. Є. Анічкова всі фразеологічні одиниці можна поділити на три основні групи – сполучення повнозначного і службового слова, словосполучення, що складаються із двох повнозначних слів та словосполучення, що складаються із трьох і більше слів та мають структуру речення. Таким чином, з нашої вибірки фразеологізмів у першу групу, що включає в себе словосполучення повнозначного і службового слів можна віднести:

– *"You'd better leave all this," he said. "Mr. Elphick's evidently gone away **in a hurry**, and you mustn't touch anything here until he comes back. I'm going to lock up the chambers: if you've a key of them give it to me."* [Флетчер 2017, с. 109]. Ця фразеологічна одиниця додає ледве помітних деталей, уточнень для кращої візуалізації подій, що описуються у тексті твору.

– *"Let me ask you one question," said the Inspector, "Have either of you ever been in those rooms since you let them to these people!" "No!" answered the elder man. "Neither of us – at anytime!" "Then," commanded the Inspector, "I'll thank you to **come up with** us to them – now!"* [Флетчер 2019, с. 154]. Цей фразеологізм наділяє мовлення персонажів експресивністю та наближує до розмовно-побутового стилю.

– *Likely enough, mister," remarked Melky. "But I shouldn't bother myself about it if I were you. There'll be more known about this affair **before long*** [Флетчер 2019, с. 23]. Завдяки цьому фразеологізму автор у незвичний, але оригінальний спосіб замінив тривіальне слово *soon*, тим самим зробивши мовлення свого персонажу цікавішим для сприймання.

До другої групи словосполучень, що складаються з двох повнозначних

слів, відносимо:

– *Now I and five other men – all of different nationalities – were very useful to Levendale in a big deal that he was anxious to carry through – **never mind** what it was – and he felt pretty grateful to us, I reckon* [Флетчер 2019, с. 5]. Поданий фразеологізм додає емоційності, певного колориту; завдяки цій фразеологічній одиниці можна відчутти, що мовець знаходиться у піднесеному настрої та з задоволенням розповідає про події певного дня.

– *It was a window in which there were all sorts of curious things, behind a grille of iron bars, from diamonds and pearls to old ivory and **odds and ends** of bric-à-brac* [Флетчер 2019, с. 132]. Щоб уникнути довготривалого, зайвого опису речей, що знаходяться у кімнаті, автор використовує цей фразеологізм, за допомогою якого формує у читача певний образ непотребу, який у певний проміжок часу вважався чимось цінним.

– *"You'd better walk down with us," said Driscoll, with a grin. "There'll be something to write pieces in the paper about. At least, we have **to reach a compromise.**" Spargo made no answer* [Флетчер 2017, с. 2]. Завдяки поданому фразеологізму письменник описує емоційний стан та наміри співрозмовника Спарго – знайти рішення, яке задовольнить обидві сторони конфлікту.

Третя група фразеологізмів за І. Анічковим – це словосполучення, які складаються із трьох та більше слів і мають структуру речення. Прикладами таких фразеологізмів з нашої добірки є:

– *Levendale made a half impatient gesture towards Stephen Purvis, who nodded at Yada but remained silent. "**Don't bite off more than you could chew**"* [Флетчер 2019, с. 82]. Яскравий, насичений фразеологізм додає іронії, а також характеризує мовця як людину, що вміє дотепно та оригінально висловлювати власну думку.

– *The cat is out of the bag. And now, after so long time, after many diligences and quarrels, now – today – **the cat is out of the bag*** [Флетчер 2019, с. 201]. Образний, емоційний фразеологізм замінив тривіальний вираз, що означає «все таємне стає відомим».

– People who live in glass houses should not throw stones. *Your words are strange to me, Kellie. People who live in glass houses should not throw stones. I think, it's none of your business, lady* [Флетчер 2019, с. 172]. Сталий вислів, який містить у собі оцінку дій леді Келлі та має приховану пораду стосовно подальшої її поведінки, прикрасив діалог та зробив його більш емоційним, а також передав подив Спарго.

Отже, проаналізувавши фразеологічні одиниці, які були використані у творах Джозефа Сміта Флетчера, ми дійшли висновку, що автор використовував різні за граматичним та структурним критерієм сталі вирази. Всі вони увиразнюють мовлення героїв творів, акцентують увагу читача на важливих деталях, розкривають прихований зміст і роблять текст неповторним.

2.3 Стилiстичне розшарування та джерела виникнення фразеологічних одиниць

Що стосується стилістичного розшарування фразеологізмів у творчості обраного автора, то Джозеф Сміт Флетчер надавав перевагу книжковим фразеологічним одиницям, адже їм притаманна образність, експресивність та емоційність. Саме цей вид фразеологізмів найчастіше зустрічається у літературних творах та писемному мовленні загалом. Прикладами книжкових фразеологізмів виступають:

– *I told you the other day I'd sold two stories—well, I've asked to be paid for them at once, and I asked you to keep this secret as **an apple of your eye*** [Флетчер 2019, с. 2]. В поданому фразеологізмі вдало зображене ставлення мовця до певної інформації, яка є надзвичайно важливою та цінною, відповідно потребує уваги та захисту від сторонніх людей.

– *"We've got to find him," said Purdie, firmly. "In my opinion, he can give some evidence or **do something behind my back.**"* [Флетчер 2019, с. 82]. Через зазначену фразеологічну одиницю письменник надає характеристику одного із своїх персонажів, описуючи його як не добродішну людину, яка може діяти у власних інтересах та скоїти певні злочини заради свого успіху.

– *There's a regular web of mystery! The old man's death – that book, which Levendale did not leave in the 'bus, in spite of all he says, and of his advertisements! – Levendale's unexplained disappearance – the strange death of this man Parslett – the mystery of those platinum studs dropped in the pawnbroker's parlour and in Mrs. Goldmark's eating house – no! – the whole affair's a highly complicated one. All these make my **hair stand on end*** [Флетчер 2019, с. 93]. Фразеологізм, який дуже чітко та зрозуміло описує емоційний стан героїв твору, містить у собі ноту містики.

Нейтральні (міжстильові) фразеологізми посідають друге місце, наприклад:

– *He turned in again, and the three young men looked at each other. "Say!" remarked Guylar, "I reckon that's good advice. Let's **do our best!**"* [Флетчер 2017, с. 99]. Цікавий фразеологізм, який створює настрій піднесеності, вмотивованості та жаги до досягнення найкращих результатів у будь-якій діяльності.

– *"What did you do?" he asked quietly. "Bade the policeman **give us a hand,** and an ambulance, and hurry the man to St. Mary's Hospital, all as quickly as possible," answered Dr. Mirandolet* [Флетчер 2017, с. 72]. Завдяки асоціації, що виникає при використанні цього фразеологізму, думка письменника стає більш зрозумілою, а мовлення лікаря набуває емоційного забарвлення.

– *"I was writing letters until pretty late that night," he said. "A little after eleven o'clock I went out to post them at the nearest pillar-box. As I went down the steps of my house, when James **came up** to me **with** that great new."* [Флетчер 2019, с. 152]. Поданий фразеологізм заміняє звичні словосполучення і додає оригінальності та жвавості мовленню персонажів.

Найменша, але найцікавіша група фразеологічних одиниць, що була використана автором у обраних творах – це розмовні фразеологізми. Вони вживаються під час діалогів між героями у неформальних ситуаціях.

– This story is a real *hot potato to me* [Флетчер 2019, с. 26]. Через фразеологізм письменник зауважує, що історія, про яку згадав співрозмовник Brentona, є неприємною для нього та спричиняє дискомфорт у спілкуванні.

– *He paused, as if it were not worth while to continue, and turned to Rathbury, who was regarding him with amusement. "Look here, Rathbury," he said. "Is it possible to get that box opened?" "Now you`re talking!"* [Флетчер 2017, с. 127]. Завдяки використанню поданого фразеологізму у незвичний спосіб автор виражає згоду та подив водночас. Крім того, ця ФО змушує читача зануритись у розмову героїв твору, відчувати експресію під час діалогу.

– *Mark is a well-known swindler... – Tell me about it!* [Флетчер 2017, с. 39]. Подана фразеологічна одиниця виражає згоду з вищесказаним, служить доречною відповіддю на загальновідому істину.

– *Do you believe Breton? Sure thing!* [Флетчер 2019, с. 67].

Фразеологізм виражає повну впевненість у певних діях, словах, вчинках.

Отже, Джозеф Сміт Флетчер використовує різні фразеологічні одиниці відповідно до стильового критерію. Найчастіше зустрічаються фразеологізми книжкового стилю, але не виключає автор використання ФО і розмовного стилю.

Переважна кількість фразеологізмів, що були використані у творах Дж. Флетчера є власне англійськими і складають 90,3% від загальної кількості сталих словосполучень. Наприклад:

– *I am not a person to read the tea-leaves. I prefer to go and see with my own eyes* [Флетчер 2019, с. 67]. Цей фразеологізм використано для опису одного із персонажів твору, як людини, що не любить марнувати свій час на здогадки, а надає перевагу активним діям та пошуку справжніх доказів.

– *You have depended on your brother for your livelihood for the last twenty years. By quarrelling with him, you have signed your own death-warrant*

[Флетчер 2017, с. 110]. Завдяки поданому фразеологізму автор створює ситуацію нагнітання, передає ставлення свого персонажа до дій Brentona.

Крім того, у творах Дж. Флетчера були використані фразеологізми, які було запозичено з інших мов, як-от наведені нижче:

– *Apple of discord* – вислів, що має свої корені у античній міфології.

Цей вислів пов'язаний із міфом про древньогрецьку богиню чвар Ериду та весілля Пелея та Фетіди. Богиня не була запрошена на свято, тому у якості помсти вона підкинула гостям золоте яблуко, на якому був напис «Найпрекрасніший». Побачивши яблуко, богині Афіна, Афродіта і Гера почали сваритися, бо не могли вирішити, кому буде належати цей дарунок. У цитаті "*I told you that it was the beginning of that story! You know, that paper was an apple of discord*" [Флетчер 2019, с. 120] письменник використав фразеологізм *an apple of discord* для того, щоб підкреслити значення паперу з нотатками у цій історії.

– *Vice versa* – вираз запозичений з латинської мови, який у подальшому перетворився на фразеологічну одиницю. Буквально перекладається як «навпаки» або «протилежним чином». *Then you spend your whole day acting like your enemies are your friends and vice-versa* [Флетчер 2017, с. 139]. Використавши цей сталий вислів, автор зауважив, що і герой твору, і його вороги поведуться однаково – поведуться так, неначе вони є друзями.

Як було зазначено у теоретичній частині роботи, джерелами виникнення фразеологізмів є прикмети, повір'я, професійна лексика, історичні факти, міфи, легенди, Біблія, літературні твори тощо. У прочитаних творах були знайдені біблеїзми, наприклад:

– *Despite being a cliché, the attractiveness of forbidden fruit is no less a reality* [Флетчер 2017, с. 47]. Маючи певний підтекст цей фразеологізм загострює увагу читача на тому, що заборонений плід є дуже спокусливим та жаданим.

– *"I may as well tell you, Mr. Myerst," he said smilingly, "that this is Mr. Spargo, of the Watchman. Mr. Spargo wrote the article about the Marbury case of which you spoke when you came in. It's only **an eye for an eye*** [Флетчер 2017, с. 151]. Фразеологізм використано для того, щоб зазначити, що за все у житті потрібно платити, певна дія несе свої наслідки, а також містить у собі натяк на помсту, адже найчастіше за добро віддячують добром, за зло – злом. Фраза *«And if any mischief follow them thou shalt give life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot...»* стала фундаментом для виникнення фразеологізму *«An eye for an eye and a tooth for a tooth»*, який використовуються як в повному варіанті, так і в скороченому.

– *Purdie at that moment caught Ayscough's eye. And the detective winked at him significantly as a strange and curious figure came out from the crowd and stepped into the witness-box. He couldn't change himself like **a leopard cannot change his spots*** [Флетчер 2017, с. 48]. Риторичне запитання, що зустрічається у мовленні Ієремії, який застерігає народ Ізраїля від гріха гордині *«Can the Ethiopian change his skin or the leopard his spots?»* увійшло у сучасне мовлення у вигляді ствердження. Через цей фразеологізм письменник порівнює героя свого твору з леопардом і пояснює, що він не може змінити себе, свій характер, так само як і тварина не може змінити свій зовнішній вигляд.

– *This was precisely what Ayscough had expected; so far, so good; his own prescience was proving sure. It wasn't **a drop in a bucket** anymore. It was his first victory* [Флетчер 2019, с. 67]. У Книзі пророка Ісаї вірш 40:15 говорить: *Таж народи як крапля з відра, а важать як порох на шальках! Таж Він острови підіймає, немов ту пилінку!* Завдяки асоціативній функції і функції увиразнення поданого фразеологізму Дж. Флетчер наголошує, що досягнутий результат не є для Спарго дрібницею, чимось незначним та неважливим.

Також письменник звернувся до міфів і легенд. Наприклад, фразеологізм *to open Pandora's box* – це вислів, що з'явився у давньогрецькій міфології і є часто уживаним до наших часів. Згідно з

міфом, Пандора (дружина Епіметея) дізналась про існування чарівної скриньки, яку ні в якому разі не можна відчиняти. Але попри застереження, через свою допитливість жінка відкрила скриньку і випустила на волю усілякі лиха. На дні скриньки залишилась лише надія. *He pushed open that door and found himself before several small, boxed-off compartments, each just big enough to contain one person. They were all empty at that moment; he entered one, and seeing nobody about, tapped gently on the counter. He expected to see some ancient and Hebraic figure present itself – instead, it was empty, like somebody opened **Pandora`s box*** [Флетчер 2017, с. 156]. За допомогою цієї фразеологічної одиниці письменник натякає читачеві, що те, що знаходилось у скриньці, має велике значення і може нанести шкоду, якщо попаде в руки поганців.

У текстах Дж.С.Флетчера також є приказки та прислів'я, наприклад: ***There is no smoke without fire. So let`s go there right now and ask this young woman about her brother. I think she keeps many secrets*** [Флетчер 2019, с. 105]. Завдяки використаному фразеологізму письменник натякає на те, що Спарго не вірить у невинність пана Крейтона, тому детективи мають провести більш ретельне дослідження.

Інший приклад використання автором прислів'я: *And now, after so long time, after many diligences and quarrels, now – today – **the cat is out of the bag*** [Флетчер 2019, с. 201]. Поданий фразеологізм *the cat is out of the bag* зазначає, що скільки б зусиль не було докладено заради приховування таємниці, рано чи пізно всі секрети розкриваються.

Таким чином, автор доречно застосовує всі три види фразеологічних одиниць відповідно до стилістичного критерію – книжкові, нейтральні та розмовні, але перевагу надає книжковим фразеологізмам. Більша кількість сталих словосполучень, що були використані у детективних творах письменника, є власне англійськими. Але серед проаналізованих нами фразеологічних одиниць трапились декілька сталих словосполучень, що були запозичені з інших мов. Джерелами виникнення фразеологізмів, які

використовував Дж. С. Флетчер у своїх романах, є Біблія, прислів'я, міфи та легенди.

2.4 Функціонування фразеологізмів у проаналізованих творах

Як було зазначено у теоретичній частині наукової роботи, всі фразеологізми мають чітко визначені функції. При цьому їх функціональне навантаження залежить від стилю мовлення, жанрових особливостей тексту та авторського задуму. Розглянемо приклади функціонування фразеологізмів у творах Дж. С. Флетчера.

Першою і найважливішою, на думку багатьох мовознавців, є емоційно-експресивна функція. Саме завдяки їй передається стан, характер мовця, його ставлення до певної ситуації. В досліджених нами творах є досить багато фразеологічних одиниць, які виконують емоційно-експресивну функцію, акцентуючи увагу на важливих моментах, пожвавлюючи мовлення героїв твору.

Наприклад: *I told you the other day I'd sold two stories – well, I've asked to be paid for them at once, and I asked you to keep this secret as **an apple of your eye*** [Флетчер 2019, с. 152]. Фразеологізм *an apple of your eye* підкреслює особливе ставлення героя твору до історії, яку він зберігав з метою збагачення. Він тримав цю інформацію у великій таємниці, просив Аскьюла оберігати цей секрет, як зіницю власного ока. Після того, як Мілстоун зрозумів, що його таємницю розкрили, він відчував розпач.

*Dr. Pittery tells me, sir, continued Ayscough, that you know two Chinese gentlemen who are fellow-students of yours at the hospital, Mr. Yada? Don't **take my questions to heart** – it's just my work* [Флетчер 2019, с. 48]. Фразеологізм *to take something to heart* було використано з метою загострення уваги на тому, що запитання містера Аскьюла не містить особистих мотивів і є лише

частиною його рутинної роботи, він байдуже відноситься до подій, що викликають у містера Яди страх і навіть жах.

Don't keep me on pins and needles – tell me what you know [Флетчер 2019, с. 162]. Завдяки фразеологізму *on pins and needles* читач розуміє емоційний стан Брентона, а саме напругу, занепокоєння та схвильованість. Йому кортить дізнатися останні новини і він не може більше чекати.

У творі письменника також був використаний фразеологізм *to smell a rat*, який Джозеф Флетчер використовує з метою передання внутрішніх переживань Спарго у момент розмови з детективом. Завдяки цьому виразу дуже доречно та навіть дотепно автор підказує читачеві, що Спарго помітив прихований зміст у словах свого співрозмовника: *His face changed after your words and I smell a rat! You know, I followed him to the house and saw a stranger in the window* [Флетчер 2017, с. 93].

Група фразеологізмів, що мають емоційно-експресивне навантаження є найбільшою та складає 31,6% від загальної кількості фразеологізмів, що були знайдені у творах Джозефа Сміта Флетчера.

Наступна функція фразеологізмів – оцінна. Завдяки цій функції можна передати суб'єктивне ставлення персонажів до певних подій, людей або їх вчинків. Використання цих фразеологічних одиниць дає змогу читачеві оцінити вчинки героїв творів, або ситуації, у яких вони опиняються.

Наприклад: *You bit off more than you could chew! Be careful with your actions next time* [Флетчер 2017, с. 117]. Фразеологізм *to bite off more than you could chew* надає точний та влучний опис діям головного героя твору, який переоцінив свої можливості та наважився на ризикований крок. Саме завдяки використанню цієї фразеологічної одиниці читач розуміє, що герой був не готовий до таких дій та взяв на себе дуже велику, непосильну відповідальність.

I know this man and way he acts. It is not odd that he appeared in this light, as perverse as a demon fresh from the pit [Флетчер 2019, с. 48]. За допомогою сталого виразу *as perverse as a demon fresh from the pit* автор негативно

оцінює поведінку та вчинки Мілстоуна шляхом порівняння із дияволом.

Група фразеологізмів, для яких провідна функція – оцінна – набагато менша за попередню і складає 9,7% від загальної кількості фразеологізмів.

Функція створення гумору, іронії та сатири також властива використаним у творах письменника фразеологізмам, наприклад: *"He's not been seen at the hospital since the 20th. He didn't turn up there – nor Chen, either, at a class, that day. How can we guess when will he return?" – "I don't know. When pigs fly"* [Флетчер 2017, с. 140]. Цей фразеологізм допомагає зрозуміти ставлення головних героїв до ситуації, у якій вони опинились та надає цьому діалогу іронічного характеру, робить його більш емоційним та креативним, змушує читача побачити прихований зміст та натяк на сарказм. Герої не кажуть прямо, що очікувана подія скоріш за все ніколи не втілиться у життя, але вони використовують фразеологізм, який підказує читачеві, що подія має малі шанси на здійснення.

Завдяки характерологічній функції можна найбільш точно описати зовнішність, характер персонажа. Фразеологічні одиниці надають психологічний портрет головних та другорядних героїв, характеризують їх з різних боків. Завдяки використанню фразеологічних одиниць Дж. С. Флетчер у незвичний спосіб розповідає про сильні та слабкі сторони своїх персонажів: рішучість та боязливість, хитрість, невиправдані ризики та схильність до пліток.

Наприклад: *"I may as well tell you all about it. You've doubtless read all about this Praed Street mystery in the newspapers? Well, now, we can catch Mr.Yada red-handed"* [Флетчер 2019, с. 120]. Фразеологізм *to catch someone red-handed* підкреслює, що містер Яда не є добродішним громадянином та у детектива нарешті з'явилась нагода викрити справжню сутність цієї людини, спіймавши її на гарячому.

Іншим прикладом є використання фразеологізму *to have a big mouth*, який вдало підкреслює таку людську ваду, як пліткарство та балакучість. *"My memory is good," said Spargo. "Yes, I am sure I heard about it from*

Mr. Quarterpage. Everybody in our community knows that this gentleman has a big mouth. He can't keep secrets" [Флетчер 2017, с. 39]. Завдяки цій фразеологічній одиниці письменник у незвичний спосіб повідомляє про те, що містер Квортпейдж не вміє тримати язика за зубами та має у місті репутацію людини, що видає чужі секрети.

У відсотковому співвідношенні кількість фразеологізмів, що передають зовнішні та внутрішні якості, складає 8,5%.

У текстах також наявна функція нагнітання, тобто посилення драматичної атмосфери. Наприклад: *In the silence which followed upon Ayscough's obvious doubt about answering this direct question, Levendale let out a sharp, half-irritable exclamation: "You'll get it only over my dead body"* [Флетчер 2017, с. 147]. Завдяки використанню цієї фразеологічної одиниці читач може упевнитись в рішучих намірах мовця, його відданості своїй думці. При цьому створюється похмурий настрій та відчуття конфліктної ситуації.

Асоціативна функція характеризується образністю, прив'язаністю до певного об'єкту, ситуації чи історичної події. Вибрані нами фразеологізми, що виконують цю функцію, можна поділити на дві групи. Перша група – це фразеологізми, які мають певне історичне, міфологічне чи Біблійне підґрунтя і потребують відповідних знань для найповнішого розуміння їх значення у контексті творів. Друга група – це фразеологізми, при використанні яких у читача виникає певний образ в уяві, що допомагає читачеві візуалізувати прочитане.

Наприклад, *"I told you that it was the beginning of that story! You know, that paper was an apple of discord"* [Флетчер 2019, с. 120]. Письменник використав фразеологізм *an apple of discord* для привернення уваги читача до проблеми, зробив акцент на тому, що саме цей папірець став початком конфлікту, змусив героїв твору йти на невиправдані ризики. Цю фразеологічну одиницю відносимо до першої групи.

Інший приклад: *"There is the list of holders of the silver tickets at the time the race-meetings came to an end," he said. "If you were acquainted with this town*

you would know that one of them had chosen a slippery slope and now he is well-known person for his crimes" [Флетчер 2019, с. 67]. Використаний фразеологізм дає читачеві натяк на те, що діяльність пана Джона Мейтленда була дуже підозрілою та небезпечною, адже «слизька доріжка» асоціюється з небезпекою, яка може спіткати в будь-який момент. Цей сталий вираз відносимо до другої групи.

Функція порівняння використовується задля того, щоб урізноманітнити мовлення, провести аналогії та надати найбільш детальну картину подій та явищ, що відбуваються у творі.

For some time, sir, he was the best-known man in the place--aye, and in this corner of the world. But now you can find nothing about him, he`s quite as a mouse and only articles in the old newspapers remind about him [Флетчер 2017, с. 73]. Використання фразеологізму *quite as a mouse* обумовлене бажанням письменника акцентувати увагу читача на тому, що Джон Мейтленд будучи колись найбільш відомою людиною міста, більше не має тієї популярності, не прагне до неї і живе тихим, спокійним, усамітненим життям. Автор порівнює героя з мишею, щоб підкреслити його небажання бути поміченим та спійманим.

Функція увиразнення мовлення допомагає письменникам зробити акцент на певних важливих ситуаціях та подіях. Джозеф Сміт Флетчер звертає увагу на прихований сенс у діях або думках своїх героїв завдяки використанню ФО цієї групи. Наприклад: *He paused looking at Zillah, whose eyes were now fastened on the cuff-studs, and who was obviously so astonished as to have lost her tongue. "From this moment I turn over a new leaf"* [Флетчер 2019, с. 80]. Дж. С. Флетчер використав фразеологізм *to turn over a new leaf* для того, щоб чітко, але поетично повідомити про початок нового етапу у житті героя, готовності до змін та перевтілень.

Reading is important – read between the lines. Don`t swallow everything [Флетчер 2019, с. 172]. За допомогою використання сталого виразу *read between the lines* стає зрозуміло, що Brenton радить своєму співрозмовнику

звертати увагу на кожен дрібничку, шукати підказки, виокремлювати головне, а не брати до уваги весь потік інформації.

Отже, проаналізувавши функціонування фразеологізмів у творах Джозефа Сміта Флетчера можна сказати, що функції їх різноманітні. Кожен фразеологізм виконує свою роль у загальній картині твору, надає певних особливостей, сприяє легкості сприймання матеріалу. Завдяки використанню фразеологічних одиниць можна уникнути невмотивованих повторів, зробити мовлення героїв більш емоційним, особливим та оригінальним. Залежно від функцій, фразеологічні одиниці додають пікантності, напруженості, дотепності, а інколи навіть іронічності певним ситуаціям, що виникають в історіях, описаних автором. Після аналізу текстів обраних творів можна зауважити, що вони мають певну неповторність завдяки авторським трансформаціям, що були використані письменником під час написання детективних романів.

2.5 Авторські трансформації фразеологічних одиниць

Як було зазначено у теоретичній частині наукової роботи, письменники часто вживають у своїх творах фразеологічні одиниці, попередньо наділивши їх особливими елементами, які допомагають зробити текст більш унікальним та неповторним, але одночасно це ускладнює процес їх ідентифікації у мові художнього тексту. Найбільш поширеними в художній літературі є структурно-семантичні модифікації фразеологічних одиниць: лексична заміна компонентів фразеологізму словами вільного вжитку, поширення або скорочення компонентного складу фразеологізму, фразеологічний натяк, контамінація. Розглянемо приклади трансформованих фразеологізмів.

Структурно-семантична модифікація наявна, наприклад, у фразеологізмі *to kill three birds with one stone*, у якому було змінено один

компонент у контексті твору. Ця ФО має початкову форму *to kill two birds with one stone*. Автор замінив числівник *two* на *three*, тому що згідно з текстом твору Спарго одним візитом зможе закрити одразу три питання, саме тому заміна слова була виправдана. *Firstly, we learn the truth about the disappearance of the doctor. Secondly, will appear the answer to the main question – who entered the house that night. In the end we will find the mistake in our theory. So this trip is very important and we'll kill three birds with one stone!"* [Флетчер 2019, с. 65].

Фразеологічна одиниця *to be a night owl* здобула новий вигляд у контексті твору письменника. *As a rule, Spargo left the Watchman office at two o'clock. The paper had then gone to press. There was nothing for him, recently promoted to a sub-editorship, to do after he had passed the column for which he was responsible; as a matter of fact he could have gone home before the machines began their clatter. But he generally hung about, trifling, until two o'clock came. On this occasion, everybody called him a night bird* [Флетчер 2017, с. 1]. Письменник використав у цьому фразеологізмі більш широке поняття, не прив'язуючи образ свого героя до конкретної пташки. Але це не заважає читачеві зробити власні висновки стосовно ритму життя журналіста Спарго, а навпаки з перших рядків історії формує психологічний портрет головного героя. Крім того, у своєму варіанті цього фразеологізму автор замінив дієслово «*to be*» дієсловом «*to call*», що також виступає прикладом лексичної заміни компонентів фразеологічної одиниці.

Іншим прикладом авторського перетворення виступає фразеологізм *golden age*, який у творі автора зазнав заміни слова і отримав новий вигляд: *"Ronald Breton says you're the man who's written all those special articles in the Watchman about the Marbury case," she answered. "Are you?" "I am," said Spargo. "Then it's your golden time now," she went on* [Флетчер 2017, с. 53]. На нашу думку, письменник замінив слово *age*, яке передбачає довготривалий період часу словом *time* не випадково. Таким чином він підкреслив, що слава журналіста Спарго є зараз, але, як і все, що є в нашому житті, вона може

закінчитися в одну мить. Завдяки заміні синонімом загальне значення фразеологізму набуває більш вузького значення, втрачається помпезність та відчуття довготривалого успіху.

У фразеологізмі *arm of the law* письменник замінив слово *law* словом *justice*. Завдяки авторському перетворенню ФО виконує не тільки номінативну функцію, замінивши загальноживане поняття «поліція» більш літературним та креативним, але і оцінну функцію. Письменник підкреслює, що Коронер є не просто працівником поліції, який підпорядковується законодавству. Він є чесним, добропорядним та справедливим представником права. *Zillah had already assumed the garments of mourning for her grandfather. She was obviously distressed at being called to give evidence and the Coroner made her task as brief as possible. Arm of the justice wanted to know a little bit about her family* [Флетчер 2019, с. 32].

Іншим цікавим перетворенням виступає зміна компоненту у фразеологізмі *easy money*. *"I am a writer of fiction!" replied Lauriston. Mr. Parminter pulled out a snuff-box and helped himself to a pinch. "Have you published much?" he enquired, drily. "Two or three stories—short stories." "Did they bring in much money?" "Five pounds each. It was easy cash." family* [Флетчер 2019, с. 36]. У тексті твору неодноразово згадувалась оплата за допомогою банківського чеку. Але під час цього діалогу автор використовує слово *cash* для того, щоб підкреслити шлях отримання цих грошей, а саме – готівковий розрахунок.

Отже, проаналізувавши декілька прикладів авторських перетворень, що зустрілись нам на сторінках детективних романів Джозефа Сміта Флетчера, ми з'ясували, що найбільш вживаною та розповсюдженою є структурно-семантична модифікація. Вона майже не впливає на загальне сприймання фразеологізму читачем, але вносить нові, ледве відчутні відтінки значення та розставляє необхідні акценти, розширюючи функції звичних фразеологічних одиниць. Крім того процес авторських перетворень дещо ускладнює їх пошук у лексикографічних джерелах.

ВИСНОВКИ

Мова художньої літератури є системою виражальних засобів. Фразеологізми – суттєвий компонент цієї системи, оскільки можливості формування оцінно-емоційно-експресивних конотацій у сфері фразеології ширші, ніж у сфері лексики. Образність їх семантичної структури, переносний та узагальнений характер значення, експресивно-стилістичне наповнення обумовлюють використання фразеологічних одиниць у художніх текстах різних жанрів.

Провівши аналіз теоретичних джерел, дослідивши проблеми та головні питання фразеології як науки ми дійшли певних висновків. Фразеологія – складна наука, яка по сьогоднішній день має ряд неоднозначних відповідей на, здавалося б, прості запитання. Фразеологічна проблематика є актуальною і цікавою, адже стійкі словосполучення займають важливе місце в усному та писемному мовленні, а фразеологічний фонд безперервно розширюється. При цьому мовознавці не надають загальноприйняте визначення фразеологізму. Так само не існує єдиної класифікації фразеологічних одиниць.

У магістерському дослідженні було обрано за основу визначення фразеологічних одиниць як груп слів, які неможливо створити у процесі мовлення, які існують у мові як готові одиниці з різним ступенем семантичної зв'язності компонентів. Фразеологізм як особлива одиниця мови характеризується рядом формальних і змістовних ознак. Він має особливу форму, що представляє собою сукупність двох і більше компонентів, генетично висхідних до слів, побудовану за моделлю предикативних і непередикативних сполучень; особливе цілісне фразеологічне значення, яке може співвідноситися з лексичними значеннями слів-компонентів, але не отожднюється з ними; граматичне значення, яке знаходить своє вираження в віднесеності стійкого словосполучення до того чи іншого лексико-

граматичного розряду; лексичну і граматичну сполучуваність зі словами в мові; стилістичне і емоційно-експресивне забарвлення; історико-часову віднесеність.

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи щодо принципів систематизації фразеологізмів: семантичний, структурно-граматичний, функціонально-стилістичний, етимологічний. Відповідні класифікації було використано у ході проведеного аналізу фразеології художніх творів.

Що стосується функціонального навантаження фразеологізмів, то воно може бути досить різним. Найбільш поширеними функціями фразеологічних одиниць є емоційно-експресивна, оцінна, естетична, характерологічна, функція створення необхідного історичного колориту або гумору та іронії.

Необхідно розмежовувати стійкі виражальні властивості фразеологічних одиниць як одиниць певної мовної системи і виражальні властивості фразеологічних одиниць, що повністю залежать від контексту. Всі контекстуальні перетворення фразеологізмів спираються на їх системні якості і виявляють закономірні зв'язки між фразеологічними одиницями як елементами фразеологічної системи та їх мовленнєвими реалізаціями.

До авторських перетворень фразеологічних одиниць належать:

1) зміна компонентного складу фразеологічних одиниць, яка здійснюється за рахунок розширення їх компонентного складу (оказіональна конкретизація, експлікація, інтенсифікація, експресивізація), за рахунок заміни компонента фразеологічних одиниць словом або словосполученням (оказіональна субституція), за рахунок скорочення компонентного складу (оказіональний еліпсис);

2) зміни в розташуванні компонентів, які здійснюються за рахунок їх дистанційного розташування і синтаксичної інверсії (перестановка компонентів);

3) внутрішні і зовнішні синтаксичні та морфологічні перетворення фразеологічних одиниць;

4) перехід стверджувальних форм в заперечувальні і навпаки;

5) зміна, розширення лексико-семантичної та синтаксичної сполучуваності.

Метою проведеного дослідження було вивчення фразеології детективних романів Дж. С. Флетчера. Співставлення семантики та функціонального навантаження загальномовних та індивідуально-авторських фразеологізмів дозволило виявити роль фразеологічних засобів у реалізації творчого задуму автора.

У проаналізованих творах були виявлені фразеологічні одиниці різних типів – фразеологічні єдності, зрощення та сполучення; сполучення повнозначного і службового слова, словосполучення, що складаються із двох повнозначних слів та словосполучення, що складаються із трьох і більше слів та мають структуру речення. Що стосується стилістичного розшарування фразеологізмів, то Джозеф Сміт Флетчер надавав перевагу книжковим фразеологічним одиницям, адже їм притаманна образність, експресивність та емоційність.

Фразеологізми, використані в мовленні героїв твору, допомагають увиразнити характеристику персонажів; роблять мову тексту більш різноманітною, експресивною, цікавою та наповнюють її палітрою почуттів. Найчастіше письменник використовує фразеологізми під час діалогів, для опису зовнішності, рис характеру або внутрішніх переживань героїв твору.

Аналіз авторських трансформацій стійких словосполучень продемонстрував той факт, що найбільш вживаною є їх структурно-семантична модифікація. Вона майже не впливає на загальне сприймання фразеологізму читачем, але вносить нові відтінки значення та розставляє необхідні акценти, розширюючи функції звичних фразеологічних одиниць.

Отже, проведене дослідження ще раз продемонструвало той факт, що традиційні та індивідуально-авторські фразеологізми відіграють важливу роль у художньому тексті. Вони виступають ефективним засобом створення образів героїв, впливають на ідейно-тематичне наповнення художніх творів, використовуються для створення стилістичних ефектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1997. 136 с.
2. Алёхина А. И. Фразеологическая единица и слово : К исследованию фразеологической системы. Минск : Изд-во Белорус. ун-та им. В. И. Ленина, 1979. 150 с.
3. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1989. 148 с.
4. Амосова Н. Н. Фраземы как разновидность фразеологических единиц английского языка. *Проблемы фразеологии : исследования и материалы* / Под ред. А. М. Бабкина. Москва : Изд-во Академии наук СССР, 1964. С. 139-148
5. Антрушина Г. Б., Афанасьева О. В., Морозова Н. Н. Лексикология английского языка. Москва : Дрофа, 1999. 288с.
6. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва : Флинта, 2016. 384 с.
7. Балли Ш. Французская стилистика. Москва : УРСС, 2009. 392 с.
8. Бельчик Ю. Н. Фразеологизм как выразительное средство. *Язык: система и функционирование : сборник научных трудов*. Москва : Наука, 1988. С. 112-130.
9. Блумфилд Л. Язык. Москва : Прогресс, 1968. 214 с.
10. Виноградов В. В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. Москва : Наука, 1977. С. 118-139.

11. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. Москва : Наука, 1978. С. 140-161.
12. Гальперин И. Р. Информативность единиц языка. Москва : Изд. Литературы иностранными языками, 1974. 216 с.
13. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Москва : Изд. Литературы иностранными языками, 1988. 457 с.
14. Гальперин И. Р., Черкасская Е. В. Лексикология английского языка. Москва : Пед. лит, 1975. 298 с.
15. Гируцкий А. А. Общее языкознание. Изд. 3-е. Минск : Тетра-Системс, 2003. 304 с.
16. Гіленсон Б. А. Історія літератури США. Київ : Видавничий центр "Академія", 2003. 254 с.
17. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов. Москва : Просвещение, 1990. 160 с.
18. Загоруйко А. Я. Лекции по лексикологии современного английского языка. Ростов-на-Дону : Изд-во РГПУ, 2005. 128 с.
19. Каменецкайте Н. Л. Синонимы в английской фразеологии. Москва : Международные отношения, 1971. 349 с.
20. Копыленко М. М., Попова З. Д. Очерки по общей фразеологии : Проблемы, методы, опыты. Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1978. 141 с.
21. Кунин А. В. Английская фразеология : Теоретический курс. Москва : Высш. шк., 1970. 314 с.
22. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. Дубна : Феникс +, 2005. 488 с.
23. Кунин А. В. Теория фразеологии Шарля Балли. *Иностранные языки в школе*. 1966. № 3. С.13-22.

24. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка : Опыт систематизированного описания. Москва : Изд-во Международные отношения, 1996. 163 с.
25. Ларин Б. А. Очерки по фразеологии. *Очерки по лексикологии, фразеологии и стилистике*. Ленинград, 1956. № 198. С. 7-18.
26. Литвинов П. П. Фразеология. Москва : Яхонт, 2001. 273 с.
27. Мокиенко В. М. Славянская фразеология. Москва : Высш. шк., 1980. 253 с.
28. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка. Москва : Высш. шк., 1976. 371 с.
29. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя : Підручник. Тернопіль : Богдан, 2001. 500 с.
30. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. Москва : Высшая школа, 1988. 168 с.
31. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики. Изд. 2-е. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. 820 с.
32. Павленко Т. Л. Семантическое соотношение компонентов фразеологической единицы со словами. Фразеологическая номинация : Особенности семантики фразеологизмов. Ростов-на-Дону : Изд-во РГПУ, 1989. С. 37-46.
33. Попов Р. Н. Методы исследования фразеологического состава речи. Курск : Кур. пед. ин-т, 1976. 83 с.
34. Попов Р. Н. О взаимодействии в языке лексической и фразеологической систем. *Проблемы образования фразеологических единиц*. Тула, 1978. № 116. С. 15-28.
35. Савицкий В. М. Английская фразеология : Проблемы моделирования. Самара : Самарский ун-т, 1993. 398 с.
36. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. Москва : Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. 260 с.

37. Смит Л. П. Фразеология английского языка. Москва : Изд-во РСФСР, 1956. 207 с.
38. Солодуб Ю. П. К вопросу о совпадении фразеологических оборотов в различных языках. *Вопросы языкознания*. 1982. № 2. С. 106-114.
39. Супрун А. В. Варианты глагольных идиом. *Методы сравнительно-сопоставительного изучения современных романских языков*. Москва : Изд-во Международные отношения, 1966. С. 77-89.
40. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу. Київ : Нац. універ. ім. Тараса Шевченка, 2002. 87 с.
41. Тимченко І. І., Головченко Г. Т., Дерев'янка І. В., Остапенко Г. І. Теорія і практика перекладу. Харків : Константа, 2006. 284 с.
42. Телия В. М. Коннотативний аспект семантики номинативних одиниць. Москва : Наука, 1986. 141 с.
43. Товмашевский Б. Н. Теория литературы. Поэтика. Москва : Наука, 1996. 236 с.
44. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови. Луганськ : Альма-матер, 2005. 400 с.
45. Уорелл А. Дж. Английские идиоматические выражения. Москва : Художественная литература, 1999. 96 с.
46. Федуленкова Т. Н. Некоторые особенности семантики соматических фразеологизмов в современных германских языках. *Вопросы фразеологии и фразеоматики*. Москва : Моск. гос. пед. ин-т им. В. И. Ленина, 1983. С. 67-74.
47. Хронби А. С. Конструкции и обороты английского языка. Москва : Буклет, 1994. 264 с.
48. Чиненова Л. А. Английская фразеология в языке и речи. Москва : УРСС, 2007. 104 с.
49. Шахматов А. А. Синтаксис английского языка. Москва : УРСС, 2001. 624 с.
50. Arnold I. V. *The English Word*. Moscow, 1986. 295 p.

51. Chitra F. Idioms and Idiomaticity. Oxford : Oxford University Press, 1996. 318 p.
52. Gibbs R. W. The Poetics of Mind. Figurative Thought, Language, and Understanding. Cambridge : Cambridge University, 1994. 280 p.
53. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. London : Longman, 1994. 278 p.
54. Kay P., Berlin B., Maffi L. & Merrifield W. R. The World Color Survey. Centre for the Study of Language and Information, 2003. 182 p.
55. Korunets I. V. Theory and Practice of Translation. Vinnytsia, 2001. 381 p.
56. Marchard B. The categories and types of present-day English word formulation. *Alabama Linguistic and psychological series*. 2002. № 13. P.172-181
57. Stern H. H. Fundamental concepts of language teaching . Oxford : Oxford University Press, 1991. 98 p.
58. Weinreich U. Problems in the Analysis of Idioms : Substance and Structure of Language. Berkley and Los Angeles : University of California Press, 1984. 416 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

59. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. Київ : Знання, 2005. 1056 с.
60. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 4-е. Москва : КомКнига, 2007. 570 с.
61. Зарубежный детектив XX века : Популярная библиографическая энциклопедия / Под ред. С. М. Бавина. Москва : Наука, 1991. 451 с.
62. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. Том 2. Л-Я / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурської. Тернопіль : Богдан, 1998. 518 с.

63. Литвинов П. П. Англо-русский фразеологический словарь с тематической классификацией. Москва : Яхонт, 2000. 308 с.
64. Языкознание : Большой энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. Москва : Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.
65. Book of Idioms from A to Z. London : Dorling Kindersley, 2001. 198 p.
66. Cambridge Phrasal Verb Dictionary. London : Routledge, 2000. 259 p.
67. Dictionary of Idioms and their Origins. London : Longman, 1992. 366 p.
68. Longman Dictionary of Contemporary English. London : Routledge, 1997. 295 p.
69. Longman Dictionary of English Idioms. London : Longman, 1981. 428 p.
70. Longman Idioms and Phrasal Verb Dictionary. London : Continuum International Publishing Group, 1994. 398 p.
71. Oxford Dictionary of Idioms. Oxford : Oxford University Press, 2004. 518 p.
72. Spears R. A. American Idioms Dictionary. Illinois : Lincolnwood, 1991. 475 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

73. Fletcher S. F. "The Orange-Yellow Diamond" URL : <http://www.fullbooks.com/The-Orange-Yellow-Diamond.html>. (дата звернення: 15.06.2019)
74. Fletcher S.F. "The Middle Temple Murder". URL : https://en.wikisource.org/wiki/The_Middle_Temple_Murder. (дата звернення: 21.09.2019)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such a topical problem as specificity of the usage of phraseologisms in detective works of fiction.

The object of the work can be defined as English-language phraseologisms in detective novels "Middle Temple Murder", "The Orange-Yellow Diamond" by Joseph Smith Fletcher.

The main aim of the paper – general description of the phraseology of novels by J. S. Fletcher, definition of their linguistic and pragmatic features

It determined the accomplishment of such objectives as:

– to systematize existing approaches to the definition of phraseologisms and to summarize their basic features;

– to consider classifications of phraseologisms based on different criteria;

– to identify the specific functions of phraseological units;

– to investigate possible transformations of phraseological units in literary texts;

– to analyze phraseologisms selected from novels by J. S. Fletcher, indicating their typological characteristics and expressive-stylistic properties.

The scientific novelty of the presented research paper lies in the application of a comprehensive approach to the study of phraseology of detective novels by J. S. Fletcher. Comparison of semantics and functions of common and individually modified phraseologisms revealed the role of phraseological means in the realization of the author's creative plan.

Key-words: *phraseologisms, detective novel, classification of phraseological units, author`s transformations, stylistic stratification.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Лемешко Анастасія Миколаївна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання заочна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма магістр, адреса електронної пошти lemeshko666@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Специфіка використання фразеологізмів у детективних творах Дж. С. Флетчера» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____